

Fiskālās disciplīnas
padome

Pieņemts Fiskālās disciplīnas padomes sēdē
Nr.6(58) 2022. gada protokols Nr. §1.1.

Uzraudzības ziņojums par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2023.-2025. gadiem un 2023. gada budžeta plāna projektu pie nemainīgas politikas

2022

Saturs

Kopsavilkums	3
SAĪSINĀJUMI	7
1. Fiskālās politikas attīstība	8
1.1. 2022. gada perspektīva	8
1.2. Fiskālā pozīcija 2023.-2025. gadiem	11
1.3. Ekonomikas stabilizācijas pasākumu fiskālā ietekme	14
2. Makroekonomiskās vides novērtējums	17
2.1. Finanšu ministrijas makroekonomiskās prognozes	17
2.2. Makroekonomiskā vide aktuālo risku kontekstā	17
3. Fiskālie skaitliskie nosacījumi	26

Kopsavilkums

1. Sakarā ar gaidāmajām Saeimas vēlēšanām, šogad ir aizkavēta budžeta izstrāde 2023. gadam un vidējam termiņam. Likuma par budžetu un finanšu vadību 15. pants nosaka pilnvarojumu un ierobežojumus finanšu ministram noteikt valsts budžeta izdevumus, aizdevumus un aizņēmumus apstākļos, ja nav stājies spēkā gadskārtējais valsts budžeta likums. Šāds budžeta plāna projekts pie nemainīgas politikas tiek izveidots 2023. gadam. Fiskālās disciplīnas padome šajā uzraudzības ziņojumā apskata ierobežotu jautājumu loku, ņemot vērā tās rīcībā esošo informāciju. Pilnīgs uzraudzības ziņojums tiks sagatavots, kad jaunā valdība būs apstiprinājusi 2023. gada budžetu un Vidēja termiņa budžeta ietvaru 2023.-2025. gadiem.
2. 2022. gadā ekonomika jau bija sākusi atgriezties pie pirms pandēmijas rādītājiem, par ko liecina gan pirmā pusgada IKP rādītāji 4,6%, gan prognozētā izlaižu starpības atgriešanās pie minimāliem pozitīviem rādītājiem (0,03%) no IKP. Tomēr Krievijas agresijas rezultātā ir strauji pasliktinājusies ģeopolitiskā vide, kas būtiski negatīvi ietekmēja ekonomikas izaugsmes perspektīvas tuvākajos gados. Līdz ar to, tekošā gadā makroekonomiskās prognozes tika vairākas reizes pārskatītas. Saskaņā ar jaunākajām prognozēm lielākā ekonomikas sabremzēšanās tiek sagaidīta 2022. gada beigās un 2023. gada sākumā, kad tiks būtiski negatīvi ietekmēti iekšējais patēriņš un reālais sektors. Savukārt, ņemot vērā nepieciešamību atbalstīt iedzīvotājus un uzņēmējus energoresursu straujā sadārdzinājuma periodā, fiskālie izaicinājumi pieaugs. Makroekonomiskās vides pasliktināšanās izraisīs ekonomikas funkcionalitātes pazemināšanos zem tās potenciāla līmeņa, kas atspoguļosies negatīvās izlaižu starpībās 2023. un iespējams 2024. gados.
3. Šī gada augustā Padome apstiprināja makroekonomikas prognozes periodam 2022.-2025. Ņemot vērā šīs makroekonomikas prognozes, tiek izstrādāts budžeta plāna projekts pie nemainīgas politikas 2023.-2025. gadam. Sagaidāms, ka arī Vidēja termiņa budžeta ietvara likums balstīsies uz šīm prognozēm. FM prognozēja 2022. gadam reālā IKP izaugsmi (2,8%) apmērā, 2023.g. (1%), 2024.g. (3%) un 2025.g. (3,4%) izaugsmi¹.
4. Latvijas Banka septembrī ir publicējusi jaunākās prognozes: salīdzinot ar jūniju, IKP 2022. gadam ir novērtēts par 0,1 % punktu optimistiskāk (3%), savukārt 2023. gadam prognoze no 2,4% izaugsmes pazemināta līdz -0,2% lejupslīdei. 2024. gadam Latvijas Banka prognozē straujāku izaugsmi 4,4% apmērā. FM un EK savās prognozēs 2023. gadam ir optimistiskākas, paredzot lēnu izaugsmi nevis recesiju: FM (1% IKP) un EK (2,2% IKP). Tomēr FM ir izstrādājusi arī riska scenāriju, kurā prognozēta (-2,1%) ekonomikas lejupslīde 2023. gadā, lēna atkopšanās (+1,5%) 2024. gadā un (+3,4%) IKP pieaugums 2025. gadā. Budžeta bilances novirze no bāzes scenārija būtu (-0,3%) 2023. gadā, un (-0,4%) 2024. un 2025. gadā, turklāt visā periodā strauji samazinātos nodokļu ieņēmumi, it īpaši PVN un akcīzes nodokļi.
5. Inflācijas prognozes dažādu prognozētāju vērtējumā 2022. gadam pārsniedz 16% līmeni un katrā prognozēšanas ciklā tās tiek pārskatītas uz augšu. Arī septembra prognozēs Latvijas Banka palielināja inflācijas prognozi 2022. gadam - no jūnijā prognozētiem 14,8% uz 16,9%. FM augusta prognozes 2022. gadam paredz inflāciju

¹ Padomes viedoklis par makroekonomisko rādītāju prognozēm 2022-2025 gadam [12.08.2022. Makroekonomiskās prognozes 2022. gadam un VTBI 2023/25. | Fiskālās disciplīnas padome \(fdp.gov.lv\)](#)

- 16,5% līmenī, 2023.g. (6,5%), 2024.g. (2%) un 2025.g. (1%). Inflācija pašlaik ir viens no būtiskākajiem ekonomisko attīstību ierobežojošiem faktoriem gan Eirozonā, gan it īpaši Baltijas valstīs. Šī gada astoņos mēnešos patēriņa cenas Eirozonā ir kāpušas vidēji par 8%, tajā pašā laikā Latvijā par 15%, Igaunijā par 18%, bet Lietuvā par 17%. Pamatinflācija Latvijā astoņos mēnešos vidēji sasniedza 6,4%, kas norāda, ka inflācija ir pārņēmusi visas tautsaimniecības nozares. Krievijas destruktīvā rīcība gāzes tirgū vairākkārtīgi ir radījusi paniskus noskaņojumus gāzes tirgū un izraisījusi gāzes deficītu. Šī un arī citu faktoru iespaidā enerģijas cenu inflācija saglabājas ārkārtīgi augsta gan globāli, gan arī Latvijā. Latvijas gadījumā augustā tā sasniedza 67% un saglabā savu dominējošo pozīciju kā kopējās inflācijas komponente.
6. Konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi š.g. 8. mēnešos ir palielinājušies par 12,5 % attiecībā pret attiecīgo periodu 2021.gadā. Attiecīgajā periodā nodokļu ieņēmumi palielinājušies vēl straujāk – par 14,6%, protams lielā mērā arī pateicoties inflācijai. Kopumā šogad tiek prognozēts, ka nodokļu ieņēmumi varētu pārsniegt budžetā ielānoto par 1 miljardu eiro, kas ir ievērojams rādītājs. Tomēr atbalsta pasākumu ietekme uz VVBB šogad tiek novērtēta apmēram 2 miljardu eiro apmērā. Tādēļ labie nodokļu iekasēšanas rādītāji neuzlabos VVBB 2022. gada beigās. 2023. gada budžeta projekta nodokļu ieņēmumu prognozes izskatās samērīgas, ņemot vērā ekonomikas potenciālo recesiju un lielo nenoteiktību. Nākošgad nodokļu ieņēmumi kopbudžetā tiek plānoti 11,76 miljardu apmērā, tikai par 610, 5 miljoniem jeb 5,5% vairāk nekā tiek novērtēts šogad. FDP konservatīvi novērtē nākošā gada kopbudžeta ieņēmumus 12,42 miljarda eiro apmērā, tas ir par 5,9% vairāk nekā FM prognoze.
 7. Straujā ģeopolitiskā fona pasliktināšanās 2022. gadā izpaudās ne tikai globālā energoresursu cenu kāpumā, bet arī pārtikas cenu kāpumā un ir prasījusi strauju fiskālo atbildi, it īpaši atbalstot visneaizsargātākās mājsaimniecības un uzņēmumus. Latvijā VV deficīta apjoms 2022. gadam tiek prognozēts 7% apjomā, kas ir par 0,5% punktiem augstāks rādītājs nekā SP 2022.-2025.gadiem, kad tas bija plānots augstākais ES. Lai gan šajā gadā ekonomika vēl darbojas tuvu tās potenciālam un papildus fiskālā stimulēšana būtu vērtējama kā procikliska, ir jāņem vērā, ka ekonomika saņem atkārtotu triecienu laikā, kad tā uzsāka jaunu izaugsmes ciklu pēc Covid-19 pandēmijas krīzes. Tuvākajā periodā saglabājas ļoti augstas nenoteiktības apstākļi valsts ekonomiskai un fiskālai attīstībai.
 8. EK SIP vispārējā izņēmuma klauzula būs spēkā arī 2023. gadā, savukārt FDL normas ir spēkā pašlaik un piemērojamas saskaņā ar 12. panta 1. daļas noteikumiem. Saskaņā ar minētā panta noteikumiem, Covid-19 pandēmijas izraisītās sekas tautsaimniecībā ir uzskatāmas par dabas un sociālo parādību, kuras radītie zaudējumi pārsniedz 0,1% no IKP. Šāda pieeja sākotnēji pielietota Fiskālajā stratēģijā SP 2022.-2025. (apstiprināts MK 12.04.2022) un papildināta, veidojot Informatīvo ziņojumu „Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2023.-2025.gadā”. Papildus tam, ES Padomes rekomendācijas, cita starpā nosaka: “Nodrošināt, ka 2023. gadā valsts finansēto kārtējo izdevumu pieaugums atbilst kopumā neitrālai politikas nostājai, ņemot vērā to, ka turpinās pagaidu un mērķorientēta atbalsta sniegšana pret energocenu kāpumu visneaizsargātākajām mājsaimniecībām un uzņēmumiem, kā arī personām, kas bēg no Ukrainas. Būt gatavai kārtējos izdevumus pielāgot mainīgajai situācijai. Palielināt publiskās investīcijas, kas sekmēs zaļo un digitālo pārkārtošanos un enerģētisko drošību, tostarp izmantojot ANM, REPowerEU un citus ES fondus. Laikposmā pēc 2023.

gada īstenot fiskālo politiku, kuras mērķis ir panākt piesardzīgu vidēja termiņa fiskālo stāvokli. Lai mazinātu nevienlīdzību, paplašināt cita starpā īpašuma un kapitāla aplikšanu ar nodokļiem un stiprināt veselības aprūpes un sociālās aizsardzības adekvātumu.”

9. Finanšu ministrija ir formulējusi fiskālo politiku 2023. gadam ietverot sekojošus pamatprincipus: (i) pakāpeniska pāreja uz neitrālu fiskālo pozīciju, ii) fiskālā korekcija ir samērīga, lai nepieļautu situāciju, ka pārmērīga korekcija varētu negatīvi ietekmēt ekonomisko izaugsmi, (iii) pie vienreizējiem izdevumiem pieskaitīt: (a) Covid-19 atbalsta pasākumus, (b) energoatbalsta pasākumus, (c) aizsardzības un iekšējās drošības izdevumus virs 2022. gada līmeņa. Plānojot VVB strukturālo bilanci ir ievērota tās normalizācijas trajektorija par 0,5% ik gadu 2023. un 2024. gadā, bet 2025.gadā ir plānots sasniegt mērķi -0,5% no IKP. Strukturālās bilances deficīts 2022. gadā plānots -1,8% no IKP, 2023. gadam -1,3%, 2024. gadam -0,8% un 2025. gadam -0,5%.
10. Vidējā termiņā, no 2023. līdz 2025. gadam, budžeta plāna projektā pie nemainīgas politikas plānotā fiskālā politika ir atbilstoša ekonomikas ciklam. Prognozēts, ka 2023. un 2024. gadā izlaižu starpības būs negatīvas, attiecīgi -1,1% un -0,5% no IKP, kas iezīmējas ar stimulējošu fiskālo nostāju un deficītu -3,7% un -1,5% no IKP. Savukārt 2025. gadā izlaižu starpība varētu atgriezties pie pozitīviem rādītājiem, bet VVB deficīts uzlaboties līdz -1% no IKP.
11. Prognozes par VV parāda attīstību liecina, ka Fiskālās disciplīnas likumā noteiktais parāda nosacījums (60% no IKP) vidējā termiņā ir ievērots. Vispārējās valdības parāda prognoze liecina, ka 2022. gadā parāda apmērs varētu sasniegt 42% no IKP, jeb 16,1 miljardus eiro. Prognozēts, ka 2023. gadā parāds % pret IKP sasniegs maksimumu 43% un, tad 2025. gadā pakāpeniski samazināsies līdz 41,5%. Tomēr nominālā izteiksmē parāds ik gadu turpinās pieaugt par vidēji 1 miljardu eiro, 2025. gadā sasniedzot 19,2 miljardus eiro. Tādējādi, kopš pandēmijas sākuma 2020. gadā, kad parāds sāka strauji pieaugt nominālā izteiksmē, tiek prognozēts, ka līdz 2025. gadam tas pieaugs par apmēram 6,4 miljardiem eiro.
12. Padome kopumā atbalsta FM piedāvāto fiskālo stratēģiju un fiskālos mērķus, tomēr norāda uz ierobežoto fiskālo telpu tuvākajos gados – 95,1 miljoni 2023. gadā, 283,5 miljoni eiro 2024. gadā, un 306,9 miljoni eiro 2025. gadā. Jaunajai valdībai būs grūts uzdevums – aizvien pieaugošās vajadzības nodrošināt ar ierobežotu finansējumu, ko prasa atgriešanās pie ilgtspējīgas un disciplinētas fiskālās politikas. Padome kā tuvākās prioritātes valdībai piedāvā: (i) izstrādāt un ieviest enerģētikas politiku, kas ir orientēta uz zaļu un neatkarīgu enerģijas ražošanas jaudu attīstību un energoresursu ekonomiju, (ii) stiprināt valsts iekšējo un ārējo drošību, (iii) mīkstināt krīzes sociālo un ekonomisko ietekmi, (iv) fiskālo politiku pakāpeniski virzīt uz ilgtspējību. Apzinoties, ka drošībai ir jābūt vienai no valdības prioritātēm, Padome tomēr norāda, ka aizsardzības un iekšējās drošības izdevumu pieaugums virs 2022. gada līmeņa nav atzīstams par vienreizēju pasākumu, jo tie neatbilst vienreizējo izdevumu pazīmēm SIP Vade Mecum² izpratnē. Līdzīgu viedokli Padome ir paudusi Uzraudzības ziņojumā

² Vade Mecum on the Stability and Growth Pact pieejams: [Vade Mecum on the Stability and Growth Pact – 2019 Edition \(europa.eu\)](#)

par Latvijas Stabilitātes programmu 2015.-2018. gadam³ un Uzraudzības ziņojumā par 2022.-2025. gadam⁴.

13. Atbalsta pasākumi tiek uzskatīti par vienreizējiem pasākumiem, kas ietekmē nominālo bilanci, bet neietekmē strukturālo bilanci. To ietekme uz VVBB 2022. gadā varētu sasniegt 2 miljardus (energoatbalsts 1,16 mljrd., Covid 0,83 mljrd.) eiro (5,2% no IKP). 2021. gadā atbalsta ietekme uz VVBB bija 2,1 miljards eiro (6,4% no IKP). 2023. gadā kopējais atbalsts tiek novērtēts 820 miljonu eiro apmērā (2% no IKP). Nākošā gada fiskālā ietekmē vēl nav ierēķināti 2023./2024.gada ziemas energoatbalsta pasākumi, kuru apjoms šobrīd nav zināms. Sākot ar nākošo gadu arī drošības stiprināšanas izdevumu pieaugums, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, tiks pieskaitīts pie atbalsta pasākumiem.
14. Pašlaik Eiropas Savienībā notiek fiskālā regulējuma un budžeta uzraudzības mehānisma pārskatīšana un diskusijas. Paredzams, ka turpmākos gados ir sagaidāms jauns fiskālais regulējums, kas paredz pēckrīzes pārejas periodu un mērenu deficītu samazināšanas trajektoriju ES dalībvalstīm. Tiek sagaidīts, ka ES Fiskālā padome oktobrī publicēs ziņojumu par šo tēmu.
15. Pašreizējā situācijā monetārā politika sāk kļūt ierobežojoša un darbojas kā ekonomiku bremsējošs faktors, savukārt Latvijā piemērotā fiskālā politika vēl joprojām stimulējoša, atbalstot ekonomikas funkcionalitāti energokrīzes periodā. ECB 24. septembrī pieņēma lēmumu paaugstināt trīs galvenās ECB procentu likmes par 75 bāzes punktiem un turpināt likmju kāpināšanu līdz inflācijas mērķa rādītāja (2%) sasniegšanai un cenu stabilitātes nodrošināšanai ilgtermiņā. Vienlaikus Latvijā, ņemot vērā negatīvās tendences ekonomikā, tiek pielietota ekonomikas ciklam atbilstoša stimulējoša fiskālā politika, kuras mērķis ir saglabāt iekšējo patēriņu un mazināt recesijas dziļumu. Budžeta deficīts 2022.gadā un 2023.gadā saglabājas augsts un pastāv risks, ka sociālās spriedzes rezultātā tas tiks vēl kāpināts.
16. Lai gan Latvija vēl joprojām saglabā augstu kredītreitingu (Moody's A3, S&P Global A+, Fitch A-, R&I A) un stabilu nākotnes vērtējumu, ir jāņem vērā, ka turpmākos gados parāda apkalpošanas izmaksas neizbēgami pieaugs sakarā ar ciešāku ECB monetāro politiku. Pasaulē beidzas zemo procenta likmju ēra un, lai arī ECB procentu likmes palielina ar nelielu aizkavēšanos, salīdzinājumā ar citām valstīm, ir skaidrs, ka procentu likmes arī eirozonā, ieskaitot Latviju, palielināsies. Nākošgad un arī turpmākajos gados, Latvijai ir jāpārfinansē ārējais parāds vairāk kā 1,4 miljarda eiro apmērā, līdz ar to ir valdībai ir svarīgi saglabāt atbildīgu fiskālo politiku, lai reitingu kompānijas saglabātu augstu Latvijas reitingu un parāda apkalpošana nekļūtu par ievērojamu fiskālu slogu.

³ Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojums (viedoklis) par Latvijas Stabilitātes programmu 2015.-2018. gadam [download \(fdp.gov.lv\)](https://www.fdp.gov.lv)

⁴ FDP Uzraudzības starpziņojums par Latvijas Stabilitātes programmu 2022.-2025. gadiem [download \(fdp.gov.lv\)](https://www.fdp.gov.lv)

SAĪSINĀJUMI

AS	Akciju sabiedrība
ANM	ES Ekonomikas atveseļošanas un noturības mehānisms
BPP	Budžeta plāna projekts
LBFV	Likums par budžetu un finanšu vadību
Covid-19 krīzes likums	Likums Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību
ECB	Eiropas Centrālā Banka
EK	Eiropas Komisija
EKS	Eiropas kontu sistēma
ES	Eiropas Savienība
ESAO	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
FDL	Fiskālās disciplīnas likums
FDP	Fiskālās disciplīnas padome
FM	Finanšu ministrija
FNR	Fiskālā nodrošinājuma rezerve
FRD	Fiskālo risku deklarācija
IIN	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
IKP	Iekšzemes kopprodukts
LB	Latvijas Banka
-	Nav datu / nav attiecināms
NAWRU	Bezdarba līmenis kas neietekmē algu
Padome	Fiskālās disciplīnas padome
PVN	Pievienotās vērtības nodoklis
SIP	Stabilitātes un izaugsmes pakts
SP	Latvijas stabilitātes programma
SP 2023/25	Latvijas stabilitātes programma 2023.-2025.gadam
SPBS	Stabilitātes programmas bāzes scenārijs
VID	Valsts ieņēmumu dienests
Uzraudzības ziņojums	Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums
VTBI	Vidēja termiņa budžeta ietvars
VTBIL	Vidēja termiņa budžeta ietvara likums
VTM	Vidēja termiņa mērķis
VVBB	Vispārējās valdības budžeta bilance
VVB	Vispārējās valdības budžets
VV	Vispārējā valdība

1. Fiskālās politikas attīstība

1.1. 2022. gada perspektīva

- Krievijas agresija Ukrainā turpina Covid-19 izraisīto ekonomisko satricinājumu, kas pasliktina gan valsts ekonomisko izaugsmi, gan tās fiskālo stāvokli. Tāpēc 2020. gadā aktivizētā ES Stabilitātes un izaugsmes pakta vispārējā izņēmuma klauzula, kas ļauj palielināt vispārējās valdības budžeta deficītu, ir spēkā šogad un būs spēkā arī 2023. gadā.** Ja "Likums par valsts budžetu 2022. gadam"⁵ paredzēja 5% ekonomisko izaugsmi un VVBB deficītu 1,6 miljardu eiro apmērā (4,8% no IKP) 2022. gadā, tad Stabilitātes programma 2022.-2025.gadam⁶ jau prognozēja 2,1% IKP pieaugumu un 2,4 miljardu eiro (6,5% no IKP) VVB deficītu.
- Lai gan karš Ukrainā ievērojami pasliktinās šī gada valsts fiskālo pozīciju, kopumā šogad tiek plānots mazāks VVB deficīts nekā 2021. gadā.** 2021. gadā uzlabojās gan ieņēmumi, gan izdevumi, taču izdevumu pieaugums bija ievērojami augstāks. Šogad inflācija vēl straujāk ir veicinājusi nodokļu iekasēšanas apjoma pieaugumu. Šobrīd FM prognozē, ka VVBB deficīts 2022. gadā sasniegs 2,68 miljardus eiro, jeb 7,0% no IKP.

1. tabula. Budžeta bilances plāni un prognozes 2021.gadam un iznākums 2020.gadam⁷, milj. Euro.

Balances	2022		2021
	Budžets	Prognoze	Iznākums
Vispārējās valdības budžeta bilance	-1620,9	-2 680,5	-2 415,6
EKS2010 ⁸ korekcijas	344,9	-217,7	-590,3
Valsts konsolidētais kopbudžets	-1965,8	- 2 462,8	-1825,3
Valsts pamatbudžets	-1795,1	-2778,3	-1960,9
Valsts speciālais budžets	52,1	246,8	200,5
Pašvaldību budžeti	-196,0	60,7	-91,0
Atvasināto publisko personu b.	-26,9	8,0	25,9

Avots: Finanšu Ministrija

- Papildus pēdējos gados ierastajiem Covid-19 atbalsta pasākumiem, šogad valdība bija spiesta izveidot papildus atbalsta pasākumus energoresursu cenu kompensācijai gan iedzīvotājiem, gan uzņēmumiem, kā arī pasākumus Ukrainas iedzīvotāju atbalstam.** Iepriekšējā gadā Covid-19 atbalsta pasākumu ietekme uz VVBB bija 2,1 miljardi eiro (6,4% no IKP), kas ļoti lielā mērā ietekmēja kopējo budžeta deficītu (7,3% no IKP). Šogad Covid-19 atbalsta pasākumu novērtētā ietekme uz VVBB ir 0,84 miljardi eiro (2,2% no IKP). Savukārt finansējums energoatbalsta pasākumiem šobrīd jau tiek plānots 1,16 miljardu apmērā (3% no IKP). Finansējums Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstam, kā arī plānotais atbalsts uzņēmumiem, kurus skārušas Krievijas militārās agresijas dēļ pievienoto sankciju pretpasākumu izraisītās ekonomiskās sekas, tiek novērtēts 0,1 miljarda eiro (0,26%

⁵ "Likums par valsts budžetu 2022. gadam" pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/328114-par-valsts-budzetu-2022-gadam>, skatīts 15/09/2022.

⁶ Stabilitātes programma 2022-2025. gadam pieejama: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2022-latvia-stability-programme_lv.pdf, skatīts 19/09/2022

⁷ FM Balance_XXX datne

⁸ Saskaņā ar SIP un FDL, fiskālais rezultāts tiek novērtēts balstoties uz Eiropas kontu sistēmas 2010 (EKS2010) metodoloģiju, kas balstās uz uzkrājumu metodi. Tikmēr tradicionāli Latvijā valsts budžets tiek apstiprināts un novērtēts, balstoties uz naudas plūsmas metodi.

no IKP)⁹. Visu augstāk pieminēto pasākumu ietekme uz VVBB 2022.gadā tiek novērtēta 1,64 miljardu eiro apmērā (4,3% no IKP). Tomēr ir jāņem vērā, ka valdība vēl var apstiprināt jaunus atbalsta mehānismus vai palielināt esošo atbalsta instrumentu intensitāti, kā rezultātā šī gada atbalsta pasākumu ietekme uz VVBB var sasniegt iepriekšējā gada līmeni.

4. **Konsolidētā kopbudžeta izdevumi š.g. 8.mēnešos ir pieauguši tikai par 1,5% attiecībā pret attiecīgo periodu 2021. gadā.** Gadu atpakaļ attiecīgais rādītājs bija 19,1%. Vislielākais izdevumu pieaugums ir subsīdijām un dotācijām 27,6%. Ievērojami pieauga arī izdevumi Precēm un pakalpojumiem 22,8%. Sociālajiem pabalstiem novērojams izdevumu kritums 16,2% apmērā. Valsts parāda apkalpošanas izmaksas samazinājušās par 29%, kas norāda uz finanšu tirgus augsto novērtējumu valdības fiskālajai politikai. Atlīdzības izdevumi pieauguši tikai par 3,8%, tātad ievērojami mazāk par inflācijas rādītāju, kas ir pozitīvs rādītājs jo tādejādi valdības sektora algu pieaugums neveicinās inflācijas spirāles veidošanos. Sociālo izdevumu kritums šogad, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, radies augstā bāzes efekta dēļ - valdības intensīvo atbalsta programmu 2021. gada pirmajā pusē. Šogad lielākais sociālo izdevumu pieaugums ir sagaidāms tieši gada pēdējos mēnešos, kad iedarbosies energoatbalsta sociālie pasākumi. Līdz ar to, salīdzinoši mazais izdevumu pieaugums, šī gada pirmajos astoņos mēnešos, ievērojami palielināsies līdz gada beigām.
5. **Konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi š.g. 8. mēnešos ir palielinājušies par 12,5 % attiecībā pret attiecīgo periodu 2021.gadā.** Gadu atpakaļ attiecīgais rādītājs bija 8,3%. Neapšaubāmi inflācija ir veicinājusi nodokļu iekasēšanu, tomēr augstās energoresursu cenas un Krievijas agresija noteikti ir atstājuši negatīvu ietekmi uz nodokļu iekasēšanu. 2022. gada 8. mēnešos nodokļu ieņēmumi bija pieauguši pret iepriekšējā gada 8 mēnešiem par 14,6%. No nozīmīgākajiem nodokļiem vislielākais pieaugums procentuālā izteiksmē bija iedzīvotāju ienākumu nodoklim, kas pieauga par 30,6%. Tomēr precīza nodokļu iekasēšanas analīze pa nodokļu veidiem ir aprūtināta vienotā nodokļu konta dēļ, kurā iemaksāto nodokļu svārstību dēļ nav iespējams precīzi noteikt iekasēto nodokļu apjomu pa veidiem. Neskatoties uz labajiem nodokļu iekasēšanas rezultātiem, pēdējos mēnešos ir novērojama iekasēto nodokļu apjoma pieauguma sabremzēšanās. Ir liela varbūtība, ka nodokļu iekasēšana vēl vairāk sabremzēsies gada pēdējos četros mēnešos. Skat. 1.1. tabulu.

1.1.tabula. Nodokļu ieņēmumu dinamika, plāni un izpilde 2020.-2022. gadiem., %

	2021 fakts/ 2020 fakts	2022 budžets/ 2021 fakts	8 m 2022 fakts /8 m 2021 fakts*	2022 budžets / 2021 budžets
Nodokļu ieņēmumi	11,4%	1,6%	14,6%	2,9%
UIN	35,5%	12,6%	21,6%	20,2%
IIN	5,9%	-3,4%	30,6%	4,7%
Sociālās iemaksas	7,1%	4,0%	25,5%	-7,2%
Nekustāmā īpašuma n.	1,8%	3,5%	2,9%	1,5%
PVN	8,6%	11,4%	20,8%	12,5%
Akcīzes nodoklis	4,3%	5,6%	2,7%	4,7%
Citi netieši n.	9,3%	10,0%	25,3%	0,8%

Avots: Finanšu ministrija un Padomes aprēķini

⁹ Saskaņā ar FM apkopoto informāciju

6. **Likums par valsts budžetu 2022. gadam paredzēja kopbudžeta nodokļu ieņēmumus 10,19 miljardu eiro apmērā. Tagad, septembra beigās, FM prognozē, ka ieņēmumi sasniegs 11,15 miljardus, par gandrīz vienu miljardu, jeb 9,4% vairāk nekā paredzēja budžeta likums.** FDP nodokļu modelis prognozē vēl lielāku iekasēto nodokļu apjomu kopbudžetā - 11,65 miljardus eiro. Šis norāda, ka FM turpina konservatīvo pieeju nodokļu prognozēšanā. Protams, ir jāņem vērā lielā ekonomiskā noteiktība, kas var nozīmīgi ietekmēt arī nodokļu iekasēšanu. Tomēr, kopumā izskatās, ka šogad Vispārējās valdības budžetā varētu tikt iekasēti par vienu miljardu eiro vairāk nekā tika plānots gada budžetā. Galvenās prognozes pa nodokļu grupām ir apkopotas tabulā 1.2. zemāk.

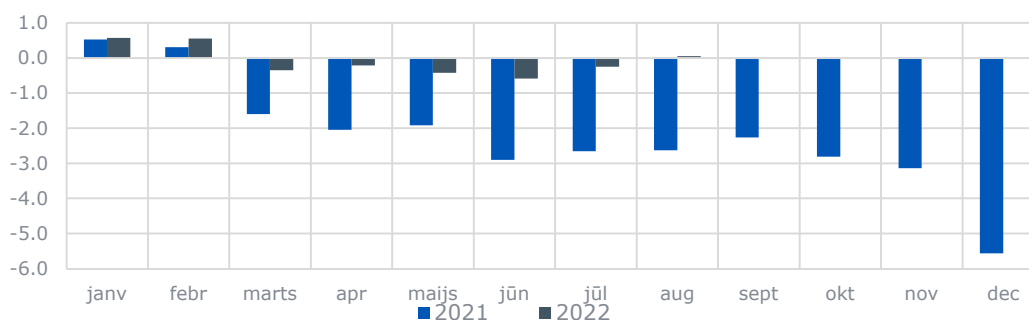
1.2.tabula. Nodokļu ieņēmumu plāni un prognozes 2022. gadam, milj. eiro

	2022 budžets	Jaunās FM prognozes 2022. gadam	+9,4%	FDP konservatīvās Prognozes 2022. gadam	+14,3%
Nodokļu ieņēmumi	10190,7	11151,8		11651,0	
UIN	316,4	340	+7,5%	350,1	+10,7%
IIN	1862,0	2146	+15,3%	2169,9	+16,5%
VSAOI	3246,1	3595,5	+10,8%	3525,0	+8,6%
Nekustāmā īpašuma n.	234,2	228,4	-2,5%	226,3	-3,4%
PVN	3077,0	3376,6	+9,7%	3511,7	+14,1
Akcīzes nodoklis	1166,8	1152,1	-1,3%	1205,9	+3,4%

Avots: Finanšu ministrija un Padomes aprēķini

7. **Valsts konsolidētā kopbudžeta bilance, pēc 2022.gada astoņiem mēnešiem uzrādīja 19,1 miljonu eiro pārpalikumu (0% no IKP).** 2021.gadā, pēc astoņiem mēnešiem, deficīts bija 864,7 miljonu eiro (2,6% no IKP) (skatīt attēlu 1.1. zemāk). Pēc FM aprēķiniem 2022. gadā konsolidētā kopbudžeta bilance varētu sasniegt 2,7 miljardus eiro deficītu, kas ir 7,0% no IKP. Protams, šis rādītājs ir atkarīgs no vairākiem faktoriem, kurus šobrīd ir grūti prognozēt. Pēc FM novērtējuma, izlaižu starpība 2022. gadā ir 0% no potenciālā IKP un tiek prognozēts, ka strukturālās bilances deficīts būs 4,4% no IKP 2022. gadā.

1.1. attēls. Konsolidētā kopbudžeta bilance, % no IKP uzkrātās vienībās mēneša beigās

Avots: Valsts Kase

8. Tuvākie seši ziemas mēneši būs ļoti kritiski – valdībai ir jādara viss iespējamais, lai nodrošinātu enerģijas resursu piegādi, motivētu taupīt enerģiju. Valdībai ir jāizstrādā krīzes plāni dažādiem negatīviem notikumu scenārijiem, kā arī jāatbalsta ievainojamākos iedzīvotāju slāņus. **Padome kopumā pozitīvi atdzīst valdības izstrādātos mehānismus energoresursu cenu kāpuma kompensēšanai, tomēr izmaksu samērība un kontrole ir svarīgi.** Izdevumu pieauguma nastas sadala starp valdību un iedzīvotājiem/uzņēmumiem ir svarīgs princips un Padome atbalsta ES iniciatīvas enerģijas patēriņa samazināšanai.

1.2. Fiskālā pozīcija 2023.-2025. gadiem

9. **Pie jebkuriem politisko un ekonomisko scenāriju variantiem nākošie gadi būs sarežģīti no valsts fiskālā aspekta** – priekšvēlēšanu partiju popularitātes aptaujas norāda, ka sagaidāma sadrumstalota Saeima un, līdz ar to, visticamāk valdība. Vairāku partiju priekšvēlēšanu retorikā dominē populisms un tiek ignorēta fiskālās telpas ierobežotās iespējas. Karadarbība Ukrainā var eskalēties un vēl vairāk ietekmēt gan Latvijas, gan visas pasaules ekonomisko attīstību. Ar šo konfliktu saistītā energoresursu krīze un cenu pieaugums arī var atstāt ietekmi ne tikai uz tuvāko periodu, bet vidējo termiņu, neskatoties uz faktu, ka cenas uz dabasgāzi un naftu pēdējās nedēļās ir stabilizējušās. Tiek sagaidīts, ka š.g. oktobrī Eiropas Komisija publicēs ziņojumu kurā tiks ieskicēts nākotnes fiskālais regulējums ES dalībvalstīs.
10. Šobrīd ir skaidrs, ka 2023. gadā joprojām ir spēkā EK vispārējā izņēmuma klauzula, savukārt FDL normas ir spēkā pašlaik un piemērojamas saskaņā ar 12. panta 1. daļas noteikumiem. Saskaņā ar minētā panta noteikumiem, Covid-19 pandēmijas izraisītās sekas tautsaimniecībā ir uzskatāmas par dabas un sociālo parādību, kuras radītie zaudējumi pārsniedz 0,1% no IKP. Šāda pieeja sākotnēji pielietota Fiskālajā stratēģijā SP 2022.-2025. (apstiprināts MK 12.04.2022) un papildināta, veidojot Informatīvo ziņojumu „Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2023.-2025.gadā”. Papildus tam, ES Padome savās rekomendācijās¹⁰ dalībvalstīm norāda, ka neskatoties uz to, ka šobrīd ir svarīgi sniegt atbalstu iedzīvotājiem un uzņēmumiem, saistībā ar augstajām enerģijas cenām, ir vidējā termiņā pakāpeniski jāatgriežas pie ilgtspējīgās fiskālās politikas.
11. **Lai arī Latvija Covid-19 krīzi un arī ekonomiskos satricinājumus, saistībā ar Krievijas agresiju, pārvar salīdzinoši labi, esam maza un atvērta ekonomika, kuru turpmākos gadus vienmēr ietekmēs ārējie faktori.** Pasaulē beidzas zemo procenta likmju ēra un, lai arī ECB procentu likmes palielina ar nelielu aizkavēšanos, salīdzinājumā ar citām valstīm, ir skaidrs, ka procentu likmes arī eirozonā, ieskaitot Latviju, palielinājies. Nākošgad un arī turpmākajos gados Latvijai ir jāpārfinansē ārējais parāds vairāk kā 1,4 miljarda eiro apmērā. Līdz ar to, valdībai ir svarīgi saglabāt atbildīgu fiskālo politiku, lai reitingu kompānijas saglabātu augstu Latvijas reitingu un parāda apkalpošana neklātu par ievērojamu fiskālu slogu. Kopš Covid-19 krīzes sākuma, ir pieaudzis daudzu valstu parāda līmenis, kam ir potenciāls pasliktināt valstu fiskālo pozīciju procenta likmju kāpuma scenārijā. Protams, augstās energoresursu cenas un inflācija būs tuvākās nākotnes nozīmīga ekonomiskā

¹⁰ EK rekomendācijas pieejamas:

[https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/f2d70670d926d5a5c225884800303191/\\$FILE/EK%20rekomendācijas%20Latvijai.pdf](https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/f2d70670d926d5a5c225884800303191/$FILE/EK%20rekomendācijas%20Latvijai.pdf), skatīts 25/09/2022

problēma. Pēc augusta datiem, gada inflācija ES vidēji sasniedza 10,1%, eirozonā 9,1%, bet Latvijā 21,4%. Karadarbība Ukrainā rada augstu nenoteiktības un ekonomiskās nedrošības fonu, kas ietekmē investīciju apjomu un ekonomisko izaugsmi. Epidemiologi prognozē, ka Covid-19 vīrusa attīstībai vairs nevajadzētu ievērojami ietekmēt ekonomisko attīstību.

12. Vidējā termiņā ir svarīgi apzināties, ka enerģijas resursu cenas būs augstas vismaz vairākus gadus (TTF nākotnes vērtspapīru cenas ir paaugstinātas līdz par 2025. gada beigām). Pieaugošo procenta likmju laikā, fiskālā ilgtermiņa ir svarīga un valdība nevar nepārtraukti atļauties subsidēt vai kompensēt augstās energoresursu cenas. Valdībai ir jāveicina investīcijas atjaunojamā enerģijā un jārada ieinteresētību ekonomēt enerģiju. Lai šos mērķus sasniegtu, nepieciešams izmantot ES finansējumu pēc iespējas intensīvāk. Padome rekomendē saglabāt fiskālo ilgtermiņa un disciplīnu, efektīvi izmantojot budžeta līdzekļus un ES fondus, lai investētu enerģētikas sektorā, vienlaicīgi izveidojot mehānismus, kas stimulētu privātās investīcijas atjaunojamās enerģijas avotos un energoefektivitātes pasākumos, it sevišķi privātmāju segmentā.

13. ES Padomes rekomendācijas, kas nosaka¹¹:

Nodrošināt, ka 2023. gadā valsts finansēto kārtējo izdevumu pieaugums atbilst kopumā neitrālai politikas nostājai, ņemot vērā to, ka turpinās pagaidu un mērķorientēta atbalsta sniegšana pret energocenu kāpumu visneaizsargātākajām mājsaimniecībām un uzņēmumiem, kā arī personām, kas bēg no Ukrainas. Būt gatavai kārtējos izdevumus pielāgot mainīgajai situācijai. Palielināt publiskās investīcijas, kas sekmēs zaļo un digitālo pārkārtošanos un enerģētisko drošību, tostarp izmantojot ANM, REPowerEU un citus ES fondus. Laikposmā pēc 2023. gada īstenot fiskālo politiku, kuras mērķis ir panākt piesardzīgu vidēja termiņa fiskālo stāvokli. Lai mazinātu nevienlīdzību, paplašināt cita starpā īpašuma un kapitāla aplikšanu ar nodokļiem un stiprināt veselības aprūpes un sociālās aizsardzības adekvātumu.

14. Finanšu ministrija savā ziņojumā¹² piedāvā fiskālo politiku, kas ievērojami neatšķiras no SP 2022.-2025. paustās, kas tika apstiprināta MK 12.04.2022¹³. Tās galvenie elementi ir: (i) pakāpeniska pāreja uz neitrālu fiskālo pozīciju, (ii) fiskālā korekcija ir samērīga, lai nepieļautu situāciju, ka pārmērīga korekcija varētu negatīvi ietekmēt ekonomisko izaugsmi, (iii) pie vienreizējiem izdevumiem pieskaitīt: (a) Covid-19 atbalsta pasākumus, (b) energoatbalsta pasākumus, (c) aizsardzības un iekšējās drošības izdevumu pieaugumu virs 2022. gada līmeņa. Būtiskākās atšķirības no SP 2022.-2025. ir: (i) atzīt par vienreizējiem pasākumiem ne tikai investīcijas aizsardzībā, bet visus aizsardzības izdevumus (piemērām lādiņus), kas pārsniedz iepriekšējā gada līmeni, (ii)

¹¹ EK rekomendācijas pieejamas: [https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/f2d70670d926d5a5c225884800303191/\\$FILE/EK%20rekomendācijas%20Latvijai.pdf](https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/f2d70670d926d5a5c225884800303191/$FILE/EK%20rekomendācijas%20Latvijai.pdf), skatīts 25/09/2022

¹² Informatīvais ziņojums "Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm". Pieejams: skatīts 28/09/2022

¹³ MK sēdes protokols pieejams šeit: <https://tapportals.mk.gov.lv/meetings/protocols/82b130bf-062c-4853-8045-d643f34f1aba>

2023. gadā VV strukturālais deficīts tiek samazināts par 0,5% no IKP, nevis 1%, kā plānots SP 2022.-2025., jo izlaižu starpība ir prognozēta negatīva 2023. un 2024. gados un 1% korekcija būtu novedusi pie negatīvas fiskālās telpas.

15. **Saskaņā ar iepriekšējā paragrāfā definēto fiskālo politiku, makroekonomiskajām un fiskālajām prognozēm, FM prognozē sekojošas VVBB pie nemainīgas politikas -7,0% 2022. gadā, -3,7% 2023. gadā un -1,5% 2024. gadā, -1,0% 2025. gadā.** Iepriekš minētās bilances, atbilstoši Finanšu ministrijas aprēķiniem, ir balstītas uz valdības strukturālās bilances prognozi -1,8% šogad un sekojošiem strukturālās bilances mērķiem nākamajos gados: -1,3% 2023. gadā, -0,8% 2024. gadā, un 0,5% 2025. gadā. Kā jau pieminēts iepriekš, ja 2022. un 2023. gados strukturālā bilance netiek pilnībā ierobežota ar skaitlisko fiskālo nosacījumu, 2024. gada regulējums joprojām nav zināms.
16. Padome kopumā atbalsta FM piedāvāto fiskālo stratēģiju un fiskālos mērķus, tomēr norāda uz ierobežoto fiskālo telpu tuvākajos gados – 95,1 miljons 2023. gadā, 283,5 miljoni eiro 2024. gadā un 306,9 miljoni eiro 2025. gadā. Apzinoties, ka drošībai ir jābūt vienai no valdības prioritātēm, Padome tomēr aizsardzības un iekšējās drošības izdevumus virs 2022. gada līmeņa, neatzīst par vienreizējiem, jo Padomes ieskatā tie neatbilst vienreizējo izdevumu pazīmēm SIP Vade Mecum^{14,15} izpratnē. Līdzīgu viedokli Padome ir paudusi Uzraudzības ziņojumā par Latvijas Stabilitātes programmu 2015.-2018. gadam¹⁶. Aizsardzības un drošības izdevumu pieaugums būtu jāfinansē fiskālās telpas ietvaros. Valdībai arī būtu jāizstrādā tekošo izdevumu ierobežošanas politika.
17. **2023. gada budžeta plāna projektā pie nemainīgas politikas nodokļu ieņēmumu prognozes izskatās samērīgas, ņemot vērā ekonomikas potenciālo recesiju un lielo nenoteiktību. Nākošgad nodokļu ieņēmumi kopbudžetā tiek plānoti 11,76 miljardu apmērā, tikai par 610, 5 miljoniem jeb 5,5% vairāk nekā plānojas šogad.** Padome konservatīvi novērtē nākamā gada kopbudžeta ieņēmumus 12,42 miljarda apmērā, tas ir par 5,9% vairāk nekā FM prognoze. 1.3.

¹⁴ Vade Mecum on the Stability and Growth Pact pieejams: [Vade Mecum on the Stability and Growth Pact – 2019 Edition \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/economy_finance/vade-mecum-on-the-stability-and-growth-pact-2019-edition)

¹⁵ SIP Vademecum (2019) skaidrojums par vienreizēju pasākumu pieejas piemērošanu, lai pasākums par tādu tiktu uzskatīts tam ir jāatbilst šādiem principiem:

I princips: Vienreizējie pasākumi pēc būtības netiek atkārtoti. Vienreizējiem pasākumiem, pēc būtības ir tikai īslaicīga, vienreizēja ietekme uz vispārējās valdības ieņēmumiem vai izdevumiem. Lai tas tā būtu, vienreizējam pasākumam ir jābūt raksturīgām īpašībām, kas padara tā ietekmi īslaicīgu, t.i., pasākumam nevar būt ilgstoša ietekme uz budžeta stāvokli.

II princips: Pasākuma vienreizēju raksturu nevar noteikt ar likumu vai autonomu valdības lēmumu. Lai nodrošinātu savlaicīgu un efektīvu politikas uzraudzību, būtu jābūt iespējai viennozīmīgi novērtēt pasākuma vienreizējo raksturu pēc tā izsludināšanas. Šī iemesla dēļ pasākuma vienreizējam raksturam nevajadzētu būt atkarīgam no tā, vai politikas veidotājs pasludina pasākumu kā vienreizēju vai pastāvīgu.

III princips: Ieņēmumu vai izdevumu mainīgās sastāvdaļas nevar uzskatīt par vienreizējām. Ieņēmumu vai izdevumu cikliskā daļa nav jāuzskata par vienreizēju, jo tās ietekme jau ir koriģēta ar vispārējās valdības bilances cikliskās korekcijas palīdzību. Bet arī pēc cikliskā korekcijas, ieņēmumu vai izdevumu komponenti joprojām var uzrādīt ievērojamu nepastāvību. Tomēr vienreizēju pasākumu jēdziens galvenokārt nav paredzēts laicrindu izlīdzināšanai, un tāpēc to nevajadzētu izmantot, lai koriģētu šādu nepastāvību.

IV princips. Apzinātas politikas darbības, kas palielina deficītu, nav kvalificējas kā vienreizējas. Noteikumi par vienreizējiem pasākumiem galvenokārt ir paredzēti, lai nepieļautu, ka politikas pasākumi, kas neveicina ilgstošu budžeta bilances uzlabošanu, tiek uzskatīti par strukturāliem. Lai politikas veidotājus mudinātu pilnībā atzīt savu darbību pastāvīgo ietekmi uz budžetu, pastāv stingrs pieņēmums, ka apzinātām politikas darbībām, kas palielina deficītu, ir strukturāls raksturs.

V princips. Jāapsver tikai tie pasākumi, kuriem ir būtiska ietekme uz vispārējās valdības bilanci vienreizēji. Parasti pasākumus, kuru vērtība ir mazāka par 0,1 % (noapaļots) no IKP, nevajadzētu uzskatīt par vienreizējiem pasākumiem.

¹⁶ Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojums (viedoklis) par Latvijas Stabilitātes programmu 2015.-2018. gadam [download \(fdp.gov.lv\)](https://www.fdp.gov.lv)

tabulā redzams plānotais nodokļu iekasējums pa nodokļu veidiem. Kopumā ir jāatzīmē, ka FM nodokļu ieņēmumu prognozēšana ir bijusi konservatīva pēdējos gadus un reālie nodokļu ieņēmumi vienmēr ir bijuši lielāki par budžeta likumā plānotajiem, izņemot 2020. gadu, kad Covid-19 krīzes ietekme vēl nebija ņemta vērā.

1.3. tabula. Kopbudžeta nodokļu FM un FDP prognozes 2023. gadam, %

	FM prognoze	FDP prognoze	FDP/FM
Nodokļu ieņēmumi	11762,3	12420,0	+5,6%
UIN	365	385,9	+5,7%
IIN	2236,6	2343,7	+4,8%
VSAOI	3836,9	3736,5	-2,8%
Nekustāmā īpašuma n.	230,7	226,4	-1,9%
PVN	3580,3	3811,1	+6,4%
Akcīzes nodoklis	1186,2	1225,2	+3,3%

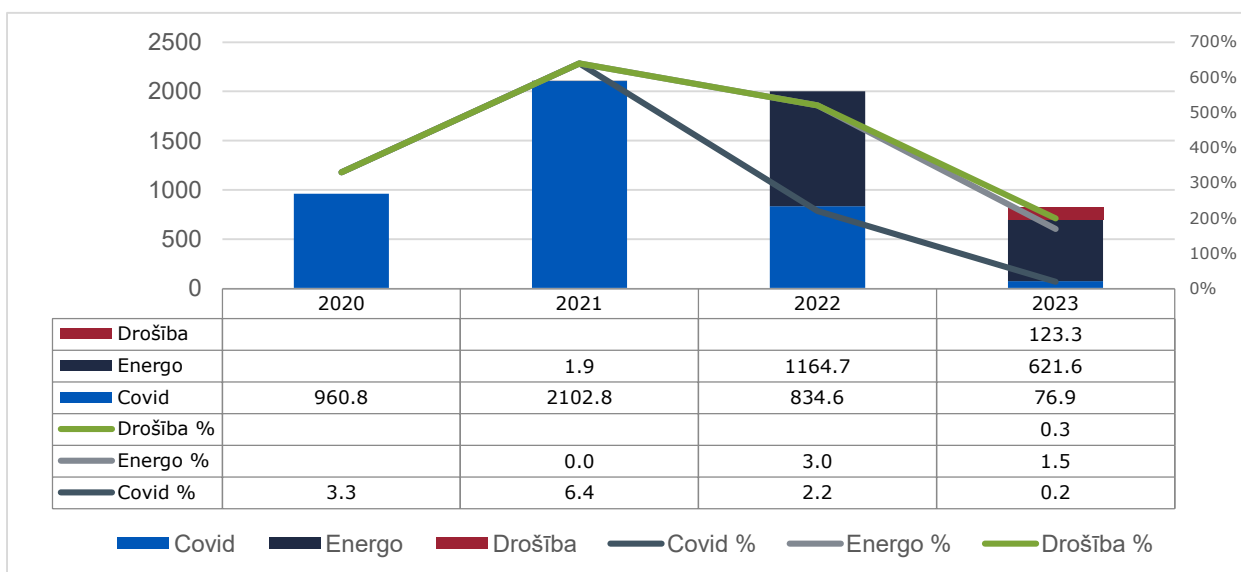
Avots: Finanšu ministrija un Padomes aprēķini

- 18. Krievijas agresija Ukrainā ir nopietns trieciens Latvijas ekonomikai un finansēm - ārējās vides lielās nenoteiktības apstākļos tuvākie gadi būs sarežģīti Latvijas ekonomikai un budžetam. Šādos apstākļos valdībai ir jābūt spējīgai ātri reaģēt un stabilizēt ekonomiku.** Kopumā valdībai ir veiksmīgi izdevies cīnīties gan ar Krievijas kara, gan ar Covid-19 izraisītās krīzes sekām. Tomēr nākotne ir nenoteikta un ir iespējami papildus sarežģījumi, kas prasīs valdības aktīvu reaģēšanu. Kā tuvākās prioritātes ir uzskatāmas: (i) izstrādāt un ieviest enerģētikas politiku, kas ir orientēta uz zaļu un neatkarīgu enerģijas ražošanas jaudu attīstību un energoresursu ekonomiju, (ii) stiprināt valsts iekšējo un ārējo drošību, (iii) mīkstināt krīzes sociālo un ekonomisko ietekmi, (iv) fiskālo politiku pakāpeniski virzīt uz ilgtspējību.

1.3. Ekonomikas stabilizācijas pasākumu fiskālā ietekme

- 19.** Pēdējie gadi Latvijai ir bijuši izaicinājumu pilni un atbildot uz nestabilo ekonomisko situāciju, un iedzīvotāju sociālajam problēmām, valdība izveidoja ekonomikas stabilizācijas un iedzīvotāju atbalsta mehānismus ar ievērojamu ietekmi uz VVBB. **Šogad šo pasākumu ietekme uz VVBB varētu sasniegt 2 miljardus eiro (5,2% no IKP), gadu atpakaļ tā bija 2,1 miljards eiro (6,4% no IKP). Pasākumi ir terminēti laikā un mērķēti dažādām atbalsta grupām.** Lai arī tiem ir ievērojama ietekme uz VVBB, tie tiek uzskatīti kā vienreizēji pasākumi, tāpēc tie neietekmē budžeta strukturālo bilanci. Attēls 1.2. zemāk parāda atbalsta pasākumu dinamiku pēdējos gadus un nākošgad. 2020.-2021. gada pasākumi ir saistīti ar Covid-19 atbalstu, bet 2022. gadā Covid-19 atbalstam pievienojās vēl energoatbalsta pasākumi un Ukrainas bēgļu atbalsts. Grafiks norāda uz aizvien lielāku energoresursu atbalsta pasākumu ietekmi uz VVBB. Grafiks neatspoguļo potenciālā energoatbalsta ziemas 2023/2024 ietekmi uz 2023. gada VVBB. Nākošgad papildus (virs 2022. gada izdevumu līmeņa) izdevumi aizsardzībai un iekšējai drošībai tiks klasificēti kā vienreizēji pasākumi, tomēr to apjoms amortizēšanai fiskālajā telpā saskaņā ar amortizācijas algoritmu ir salīdzinoši neliels (ap 123 miljoniem eiro, jeb 0,3% no IKP).

Attēls 1.2. Covid-19 un Energoatbalsta pasākumu ietekmes uz VVBB dinamika (tūkst. eiro, % no IKP)

Avots: FM un Padomes aprēķini

- 20. Kopumā Padome atbalsta valdības izveidoto atbalsta pasākumu programmu, lai arī dažiem pasākumiem izlietotie resursi varēja būt izmantoti efektīvāk.** Šobrīd izskatās, ka situācija ar Covid-19 ir stabilizējusies un ir maza varbūtība, ka turpmāk Covid-19 pasākumiem būs ievērojama ietekme uz VVBB. Prognozētie izdevumi energoresursu cenu pieauguma kompensācijām 2022. gadam jau šobrīd ir sasnieguši 1,16 miljardus eiro (3% no IKP). Daļa no energoatbalsta ir universāla un daļa – mērķēta. Padome ir izteikusi viedokli, ka būtu vēlams nākamajā ziemā energoatbalstu padarīt vēl mērķētāku, lai tā vairāk tiktu novirzīta visneaizsargātākajiem sabiedrības slāņiem. Tāpat būtu nepieciešams izveidot atbalsta mehānismu, kas vairāk stimulētu iedzīvotāju un arī uzņēmumu ieinteresētību energoefektivitātes investīcijās. Padomes loceklis Mārtiņš Āboliņš ir novērtējis, ka šoziem Latvijas iedzīvotāji un uzņēmumi iztērēs vismaz 2 miljardus (5,2% no IKP) eiro dabasgāzes iegādei, ierasto 300 miljonu vietā. Līdz ar to var secināt, ka valdības iezīmētie 1,16 miljardi atbalsta ir nozīmīgs atbalsts un seko principam, ka energoresursu cenu pieaugumu nasta sadalās starp valsti un iedzīvotājiem/uzņēmējiem.
- 21. Ir pieņemts lēmums palielināt izdevumus aizsardzībai līdz 2,5% no IKP trīs gadu laikā.** FM piedāvā, sākot ar 2023. gadu, atzīt, ka izdevumi, kas saistīti ar aizsardzības un iekšējās drošības izdevumu palielinājumu virs 2022. gada līmeņa, ir uzskatāmi par vienreizējiem pasākumiem vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances aprēķinā Fiskālās disciplīnas likuma 5. panta trešās daļas 3. punkta izpratnē un ir pakāpeniski amortizējami fiskālajā telpā piecu gadu laikā. Pašlaik tiek prognozēts, ka tuvākajos trīs gados papildus finansējums pasliktinās VVBB par 0,3% no IKP 2023. gadā, par 0,5% no IKP 2024. gadā, un 0,63% no IKP 2025. gadā. Šādos apmēros tas tiks amortizēts fiskālajā telpā un tiks ņemts vērā strukturālās bilances aprēķinā. Lai arī principā šāda pieeja ir atbalstāma, ņemot vērā starptautisko drošības situāciju, tā var veicināt, piemēram, pārmērīgus izdevumus tekošo izdevumu formā (piemēram algām), nevis investīcijām, kā tas tika plānots agrāk.

22. Saskaņā ar MK apstiprināto budžeta izstrādes grafiku, FM sagatavos Fiskālo risku deklarāciju un piedāvās fiskālo rezervi, kad, pēc jaunās valdības izveidošanas, tiks sagatavots pilnais valsts budžets 2023. gadam. Padome izklāstīs savu viedokli par FRD un piedāvāto fiskālo rezervi savā pilnajā uzraudzības ziņojumā. Šajā ziņojumā arī tiks detalizēti analizētas atbalsta programmas.

2. Makroekonomiskās vides novērtējums

2.1. Finanšu ministrijas makroekonomiskās prognozes

23. Fiskālas disciplīnas padome 2022. gada 10. augustā apstiprināja atjaunotās makroekonomiskās prognozes 2022. gadam un prognozes VTBI 2023-2025. gadiem¹⁷. Apstiprinot FM makroekonomiskās prognozes, skat. zemāk 2.1. tabulu, Padome uzsvēra, ka tās tiek veidotas komplicētu risku un lielas nenoteiktības apstākļos un ieteica saglabāt gatavību prognozes pārskatīt, ja ir indikācijas par būtisku novirzīšanos no prognozētā bāzes scenārija.

2.1. tabula. Padomes apstiprinātie makroekonomiskie rādītāji

Makroekonomiskie rādītāji	2022	2023	2024	2025
Reālā IKP izaugsme	2,8	1,0	3,0	3,4
Nominālā IKP izaugsme	16,7	7,7	5,4	6,1
Inflācija (Patēriņa cenas)	16,5	6,5	1,0	2,0
IKP deflators	13,5	6,7	2,3	2,6
Potenciālā IKP izaugsme	2,2	2,2	2,4	2,5
Izlaižu starpība	0,03	-1,1	-0,5	0,4

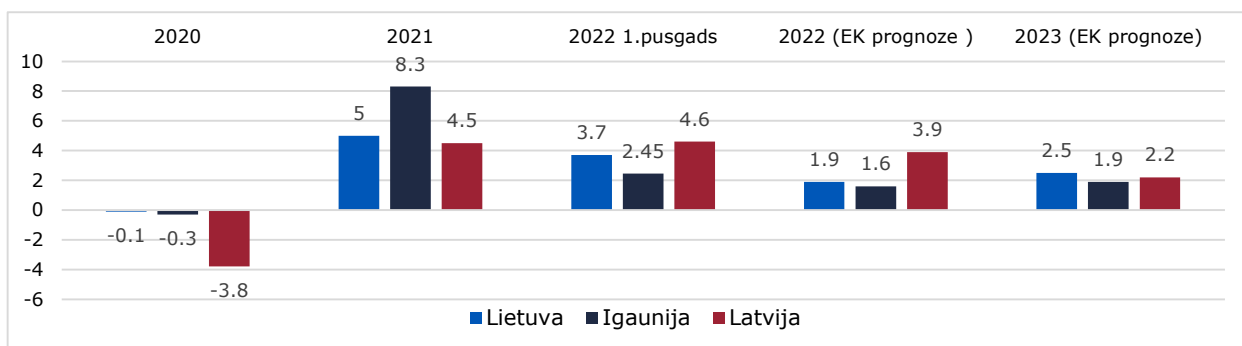
Avots FM

24. Risku kopums, kas var strauji un negatīvi ietekmēt makroekonomisko attīstību skar saspringto ģeopolitisko situāciju, Latvijas iekšpolitiskās norises, energoresursu deficītu un inflācijas attīstību. Šos riskus raksturo augsta dinamika, tādēļ ir nepieciešams izvērtēt makroekonomiskās vides aktuālāko attīstību.

2.2. Makroekonomiskā vide aktuālo risku kontekstā

25. Saskaņā ar jaunākajiem CSP publicētiem datiem, 2015. gada salīdzināmajās cenās IKP 2022. gada pirmajā pusgadā sasniedza 14,402 mljrd. eiro. Salīdzinot ar 2021. gada pirmo pusgadu, IKP pieauga par 4,6% (sezonāli koriģēti dati), kas ir augstākais rādītājs starp Baltijas valstīm, (skat 2.1. attēlu).

2.1. attēls. IKP Baltijas valstīs 2022. gada 1. pusgadā un EK prognoze

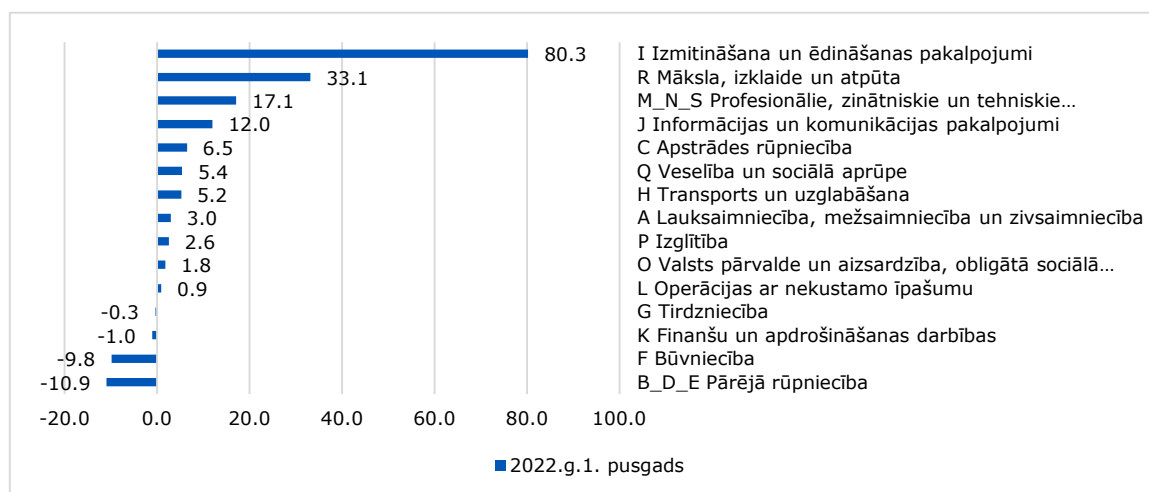
Avots: Eurostat un EK

¹⁷ Makroekonomiskās prognozes 2022. gadam un VTBI 2023/25.

12.08.2022. Makroekonomiskās prognozes 2022. gadam un VTBI 2023/25. | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv)

26. Latvijas IKP otrajā ceturksnī pieauga par 2,9% (sezonāli un kalendāri koriģēti dati) un, salīdzinot ar pirmo ceturksni, vērojama lejupslīde 1% apmērā. Analizējot dažādu nozaru ieguldījumu IKP kopējās pievienotās vērtības pieaugumā, vērojams, ka pirmajā pusgadā ir spēcīga pēc pandēmijas efekta klātbūtne. Ierobežojumos smagi cietušās izmitināšanas, ēdināšana, mākslas un izklaides nozares strauji atgūstas. Salīdzinot ar 2021. gada pirmo pusgadu, redzams 80,3% pieaugums izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu sniedzējiem un 31 % pieaugums mākslas un izklaides pakalpojumu sniedzējiem. Ievērojami pieaudzis IKT pakalpojumu devums tautsaimniecībā, attiecīgi 12% pirmajā pusgadā. Skat. 2.2. attēlu.
27. Ģeopolitiskie un enerģētiskie izaicinājumi sākuši ietekmēt daļu rūpniecības nozaru, kurās pirmajā pusgadā vērojams negatīvs pievienotās pieaugums, jeb kritums 11% apmērā. Tas gan neattiecas uz apstrādes rūpniecību, kurā pirmais pusgads noslēdzās ar 6,5% pieaugumu. Apskatot jaunākos datus par ekonomikas attīstību, kas sekoja jau pēc otrā ceturkšņa noslēguma, redzamas vairākas negatīvas iezīmes, t. sk., apstrādes rūpniecībā un būvniecībā, kurās vērojama lejupslīde.

2.2. attēls. Ieguldījums IKP pieaugumā pa nozarēm 2022. gada pirmajā pusgadā

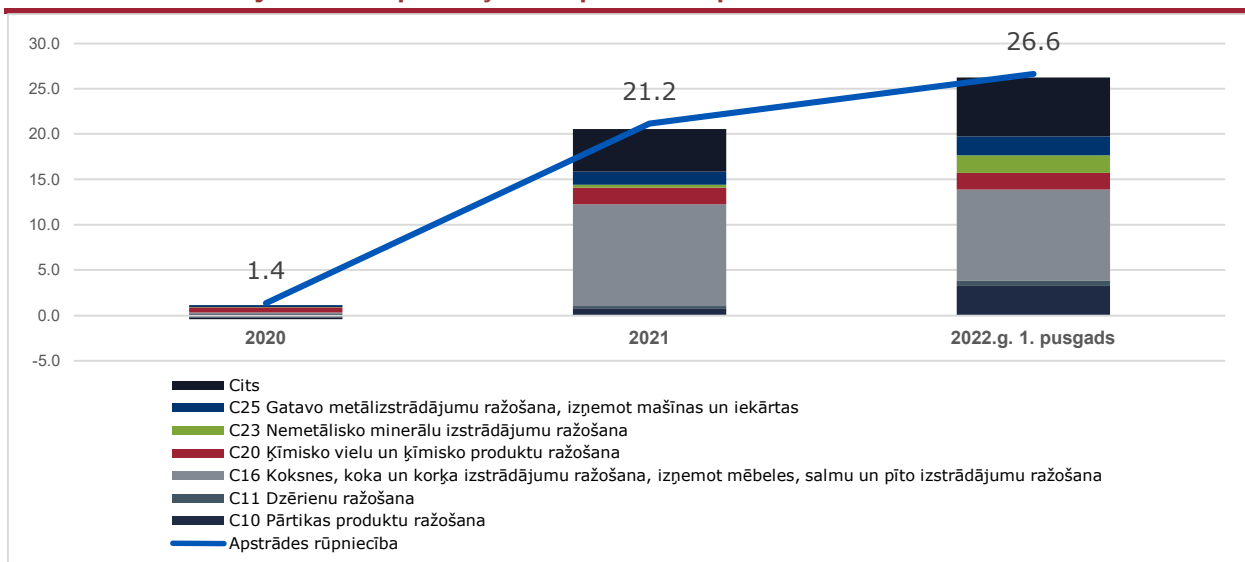

Avots: CSP

28. Rūpniecības produkcijas apjoma pārmaiņas pirmajā pusgadā liecina, ka, salīdzinot ar 2021. gada pirmo pusgadu, rūpniecībā kopumā produkcijas apjoms pieaudzis par 3,9%, tomēr jaunākie jūlija dati liecina, ka produkcijas apjoms šajā mēnesī samazinājies par 2,9%. Rūpniecībā liekāko pozitīvo devumu var attiecināt uz apstrādes rūpniecību, šī gada septiņos mēnešos pieaugums vidēji 5,7%. Savukārt ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde nav attīstījusies vienmērīgi, vidējais pieaugums septiņos mēnešos 1,8%, ko ietekmēja aprīļa, jūnija un jūlija negatīvie rādītāji, kad apjoms samazinājās attiecīgi par 11%, 8% un 3%.
29. Septiņos mēnešos produkcijas apjoms samazinājās pārtikas ražošanā (vid.-1%), papīra un papīra izstrādājumu ražošanā (vid. -6,1%), datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanā (vid. -16,6%), citur neklasificētu iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošanā (vid. -3,7%). Straujāks samazinājums vērojams jūlijā, kad produkcijas apjoms samazinājās 11 no 20 novērotajās nozarēm.

30. Pozitīvu devumu apstrādes rūpniecībā nodrošināja dzērienu ražošana, septiņos mēnešos vidēji (+20,5%), ādas un ādas izstrādājumu ražošana (+25%), automobiļu, piekabju un puspiekabju ražošana (+20%), kā arī citas nozares.

2.3. attēls Produkcijas izlaides pārmaiņas % apstrādes rūpniecībā

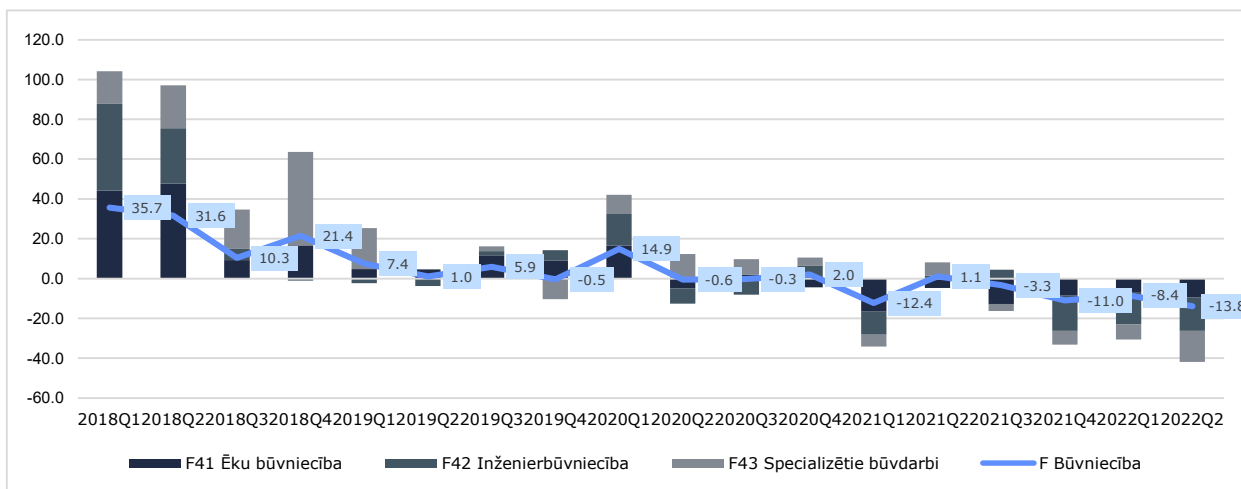

Avots: CSP [RUA030c]

31. Apstrādes rūpniecības produkcijas izlaide¹⁸ ir būtiski pieaugusi. To parāda gan 2021. gada dati, salīdzinot ar 2020. gadu, gan arī 2022. gada pirmā pusgada vērtējums, salīdzinājumā ar 2021.gada pirmo pusgadu. Dati atspoguļo pieaugošās inflācijas ietekmi, kas atspoguļojās straujā uzņēmumu apgrozījuma pieaugumā. Apstrādes rūpniecības izlaide 2022. gada pirmajā pusgadā pieauga par 27%, pie tam lielākie pieaugumi novēroti koksnes un koka izstrādājumu ražošanā 10%, pārtikas produktu ražošanā 3,2% un cita veida apstrādes rūpniecībā kopumā 6,5%, skat 2.3. attēlu.
32. Būvniecības produkcijas apjoms kritās jau kopš 2021. gada trešā ceturkšņa, tomēr šī gada otrajā ceturksnī sasniegts zemākais punkts pēdējos piecos gados (-13,8%). Samazinājums novērots inženierbūvniecībā (-16,8%), specializētajos būvdarbos (-15,5%), bet ēku būvniecībā (-9,6%). Par 6,8% krities arī izsniegto būvatļauju skaits un par 28% paredzamās apbūves platības. Tajā pašā laikā būvniecības izmaksas turpina pieaugt, kas ir viens no būtiskākajiem nozari bremzējošiem faktoriem. Otrajā ceturksnī izmaksas būvniecībā kāpušas par 22%, salīdzinot ar iepriekšējā gada otro ceturksni, t.sk., būvmateriāliem cenas pieauga par 30%, izmaksas mašīnu un mehānismu ekspluatācijai par 18%, bet strādnieku darba samaksa par 9%. Skat.2.4. attēlu.

¹⁸ Rūpniecības produkcijas izlaidei aprēķina, summējot rūpniecības apgrozījumu (ieņēmumi no saražotās produkcijas un rūpnieciska rakstura darbu (pakalpojumu) pārdošanas bez pievienotās vērtības un akcīzes nodokļa) ar gatavās produkcijas krājumu un nepabeigto ražošanu izmaiņām (+ vai -) pārskata perioda beigās, salīdzinot ar pārskata perioda sākumu, kas novērtētas pēc ražošanas izmaksām, un pašu vajadzībām ar uzņēmuma darbaspēku ražoto iekārtu vērtību un iekārtu kapitālo remontu.

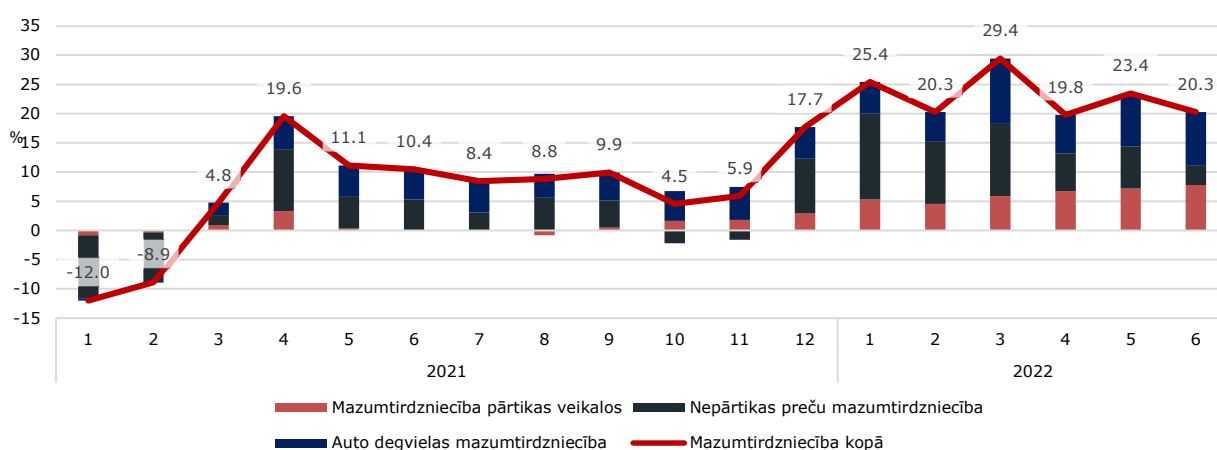
2.4. attēls. Produkcijas apjoms % pārmaiņas pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu, (k. kor. dati)

Avots CSP [BUP010c]

33. Pirmajā pusgadā mazumtirdzniecības apgrozījums noturējās diezgan augstā līmenī, pieaugums bijis vidēji 23%. Otrajā ceturksnī apgrozījums bija joprojām augsts, bet pieaugums kļuva lēnāks. Faktiskajās cenās mazumtirdzniecības apgrozījums otrajā ceturksnī pieauga par 21%. Apgrozījums pieauga auto degvielas mazumtirdzniecībā (+8%) un pārtikas mazumtirdzniecībā (+7%). Nepārtikas preču mazumtirdzniecībā pieaugums (+5,6%), bet ceturksņa pēdējā mēnesī tas palēninājās līdz 3,3%. Apgrozījuma dinamika mazumtirdzniecībā pa mēnešiem skatāma 2.5. attēlā.

2.5. attēls. Mazumtirdzniecība (mēnesis salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo mēnesi)

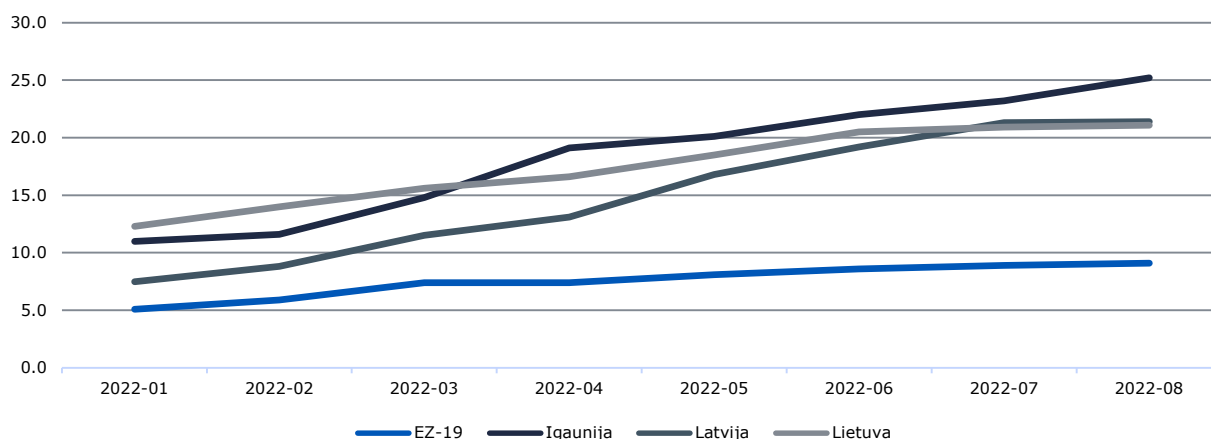

Avots CSP [TIT030m]

34. Neviendabīga situācija vērojama kravu pārvadājumos, pieaug kravu apgrozījums ostās sauszemes pārvadājumos, savukārt aviopārvadājumos novērots kravu apgrozījuma samazinājums. Pēc trīs gadu lejupslīdes atsācies kravu apgrozījuma pieaugums Latvijas ostās. Pirmajā pusgadā par 16% pieaudzis kravu apgrozījums Latvijas ostās, it īpaši, Rīgas ostā (5,9%) un Ventspils ostā (7,6%). Sauszemes pārvadājumos pirmajā pusgadā pieaugums 3,1%, ko pozitīvi ietekmēja pārvadājumi pa dzelzceļu

- (+3,8%), bet negatīvi - auto transporta pārvadājumi (-0,7%). Kravu apgrozījums Rīgas lidostā pirmajā pusgadā samazinājās par 5,8%. Savukārt jaunākie dati par jūliju un augustu liecina par vēl straujāku kravu apgrozījuma samazinājumu 20% apmērā.
35. Preču eksporta vērtība pirmajā pusgadā pieauga par 31,8%, tajā skaitā, par 29% uz ES valstīm un par 3,1% uz citām valstīm. Savukārt uz NVS valstīm pieaugums bija minimāls (+0,1%). Būtiskākās eksporta partnervalstis bija Lietuva (19%) eksporta īpatsvara, Igaunija (12%) un Vācija (8%). Kopumā preču eksporta vērtība veidoja 9,62 mljrd. eiro, pārsniedzot 2021. gada pirmā pusgada rezultātu par 2,3 mljrd. Euro. Pakalpojumu eksports pirmajā pusgadā pieauga vidēji par 44,7%, tajā skaitā, par 12% pieauga transporta pakalpojumu eksports un par 16% ceļojumu pakalpojumi, citu pakalpojumu eksports pieauga par 16,7%. Jāpiebilst, ka preču un pakalpojumu eksporta vērtības pieaugums tiek aprēķināts pēc to vērtības eiro, nevis pēc fiziskā daudzuma, kas augstas inflācijas apstākļos pasliktina novērtējuma objektivitāti.
36. Inflācija Latvijā augustā sasniedza 21,4%, Igaunijā 25,2%, bet Lietuvā 21,1%. Baltijas valstu rādītāji gandrīz uz pusi pārsniedz ES un EEZ rādītājus. Šāda situācija būtiski pasliktina ekonomikas izaugsmes iespējas Eirozonā kopumā, tomēr Baltijas valstīs šī problēma ir vizizteiktāka. Šī gada astoņos mēnešos patēriņa cenas Eirozonā ir kāpušas vidēji par 8%, tajā pašā laikā Latvijā par 15%, Igaunijā par 18%, bet Lietuvā par 17%. Turpmāks inflācijas kāpums var novest pie tik pat strauja iedzīvotāju pirktspējas krituma, kam sekos recesija vai būtiska IKP izaugsmes bremsēšanās. Skat 2.6. attēlu.

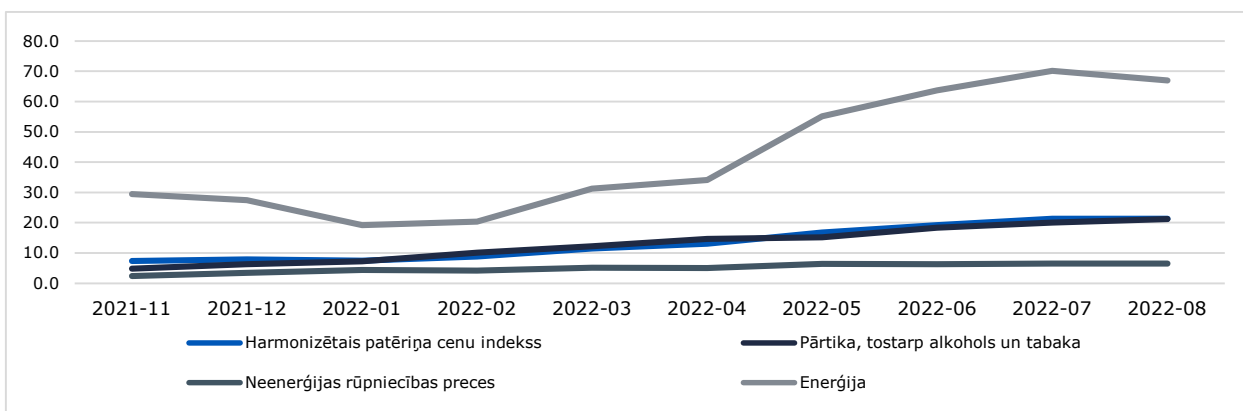
2.6. attēls Patēriņa cenu dinamika EZ un Baltijas valstīs

Avots: Eurostat

37. Pamatinflācija Latvijā astoņos mēnešos vidēji sasniedza 6,4%, kas norāda, ka inflācija ir pārņēmusi visas tautsaimniecības nozares. Krievijas destruktīvā rīcība gāzes tirgū vairākkārtīgi ir radījusi paniskus noskaņojumus gāzes tirgū un izraisījusi gāzes deficītu. Šī faktora iespaidā enerģijas cenu inflācija saglabājas ārkārtīgi augsta gan globāli, gan arī Latvijā. Latvijas gadījumā augustā tā sasniedza 67% un saglabā savu dominējošo pozīciju kā kopējās inflācijas komponente, skat. attēlu 2.7..

2.7. attēls. Patēriņa cenu pieaugums produktu grupās

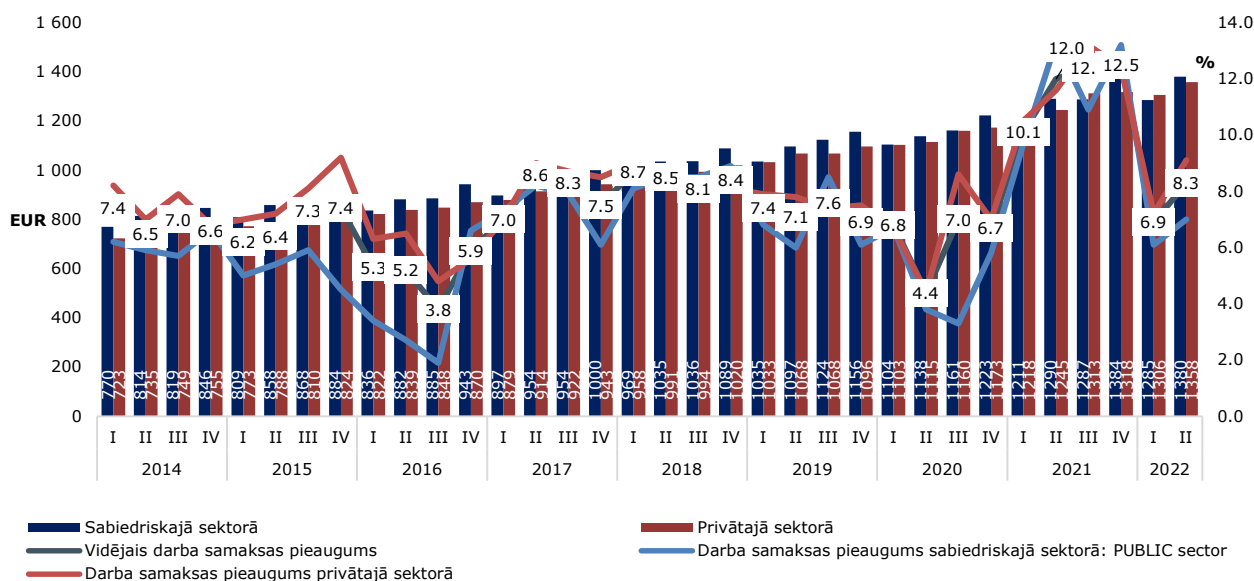

Avots: Eurostat

38. Papildus energoresursu cenu kāpumam, pastāv arī citi inflācijas attīstību ietekmējošie faktori, starp tiem: ekonomiskās aktivitātes pēcpandēmijas atjaunošanās un piegādes ķēžu traucējumi atsevišķās nozarēs, piemēram, būvniecībā, telekomunikāciju nozarē u.c..
39. Reagējot uz augsto inflāciju Eirozonā, ECB 24.septembrī pieņēma lēmumu paaugstināt trīs galvenās ECB procentu likmes par 75 bāzes punktiem. Šis būtiskais solis pietuvina pāreju no pastāvošā, ļoti stimulējošo monetārās politikas procentu likmju līmeņa uz tādu procentu likmju līmeni, kas veicinās savlaicīgu inflācijas atgriešanos mūsu 2% vidēja termiņa mērķa līmenī¹⁹.
40. Strādājošo ienākumi aug lēnāk par inflāciju. Otrajā ceturksnī vidējā bruto darba samaksa sasniedza 1362 eiro. Pirmajā pusgadā tā pieauga vidēji par 7,6 %, salīdzinot ar iepriekšējā gada pirmo pusgadu. Savukārt, salīdzinot šī gada otro ceturksni ar pirmo, pieaugums bija 5%, jeb 65 eiro. Otrajā ceturksnī privātajā sektorā darba samaksa pieauga par 9,1%, bet sabiedriskajā par 7%. Tomēr sabiedriskajā sektorā strādājošo vidējā darba samaksa ir par 22 eiro lielāka (1380 eiro), nekā privātajā (1358 eiro). Skat. attēlu 2.8..

¹⁹ PRESES KONFERENCE (europa.eu)

2.8. attēls. Strādājošo vidējās darba samaksas dinamika EUR un %

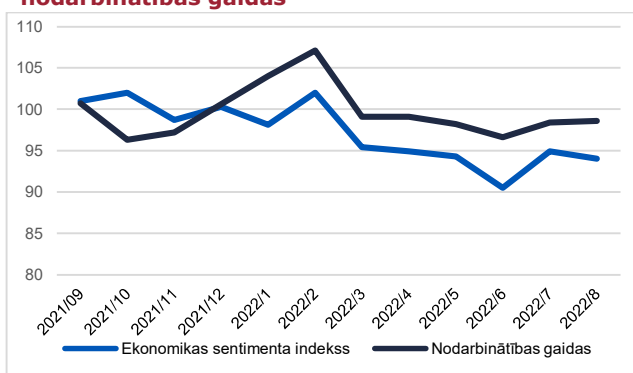

Avots: CSP [DSV010c]

41. Tā kā inflācija pieaug straujāk nekā strādājošo ienākumi, patērētāju pirktspēja pasliktinās un sagaidāms, ka kāpjot patēriņa cenām, patēriņa kritums būs viens no recesiju izraisošiem faktoriem. Pašreizējie dati neliecina par inflācijas/darba samaksas spirāles veidošanos. Tomēr, ņemot vērā pieaugošo inflāciju, pastāv sociāla spriedze atsevišķās, no valsts budžeta finansētās, profesionālās grupās, piemēram, izglītības darbinieki un mediķi.
42. Bezdarba līmenis turpina samazināties. Saskaņā ar CSP datiem, augustā faktiskā bezdarba līmenis Latvijā bija 6,4 % un, salīdzinājumā ar jūliju, tas ir samazinājies par 0,1 procentpunktu. Saskaņā ar NVA datiem reģistrētā bezdarba līmenis augustā bija 5,8 % un kopš jūlija tas ir samazinājies par 0,2 procentpunktiem. Salīdzinot ar pagājušā gada augustu, faktiskā bezdarba līmenis ir samazinājies par 0,8 %punktiem, reģistrētā – par 0,7 %punktiem. Šī gada otrajā ceturksnī, salīdzinot ar pirmo ceturksni, par 8 %punktiem bezdarbnieku vidū pieaudzis sieviešu skaits ar augstāko izglītību, bet par 14 %punktiem samazinājies bezdarbnieču skaits ar arrodizglītību. Vīriešu bezdarbnieku vidū kļuvis par 13,8 %punktiem vairāk personu ar vispārējo vidējo izglītību.
43. Lai gan ekonomikas sentimenta rādītāji liecina, par noskaņojuma pasliktināšanos, it īpaši ES lielākajās ekonomikās, nodarbinātības gaidas ir stabilas un ekonomikas nenoteiktības rādītāji liecina par turpmākās attīstības paredzamību. Ekonomikas sentimenta indekss ES augustā nokrities, salīdzinājumā ar jūliju, par vienu procentpunktu, savukārt nodarbinātības gaidu indekss pieaudzis par 0,4% punktiem. Augustā sentimenta indekss kritās lielākajās ES ekonomikās - Nīderlandē (-4,8) Vācijā (-2,5), Francijā un Polijā (abās -1,8), kā arī Itālijā (-1,2). Skat 2.9. attēlu.
44. Latvijā jau kopš marta, ekonomikas sentimenta indekss atrodas zem ilgtermiņa vidējā (100) rādītāja. Saskaņā ar jaunākajiem datiem augustā, salīdzinājumā ar jūliju, sentimenta indekss samazinājās par 0,9 procentpunktiem līdz 94%, bet nodarbinātības gaidas un ekonomiskās nenoteiktības rādītājs uzlabojās, attiecīgi par 0,2 procentpunktiem (98,6%) un 1,2 procentpunktiem (28,5%).

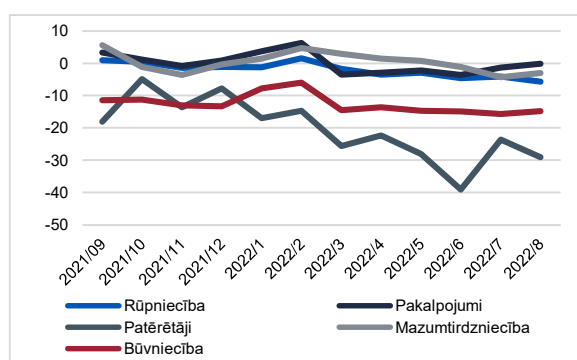
45. Jaunākie dati par augustu liecina, ka sentiments ir negatīvs visos pētītajos sektoros: pakalpojumos (-0,2%), mazumtirdzniecībā (-3%), rūpniecībā (-5,7%) un būvniecībā (-14,8%). Patērētāju ekonomiskais sentiments ir viszemākais (-29,1%). Kopš šī gada sākuma patērētāju ekonomiskais noskaņojums kritās un zemāko punktu sasniedza šī gada jūnijā. Arī būvniecības nozarē noskaņojums ir ilgstoši negatīvs. Rūpniecības konfidences rādītājs ir sācis strauji samazināties šī gada jūnijā. Skat attēlu 2.10..

2.9. attēls. Ekonomikas sentiments un nodarbinātības gaidas

Avots: Eurostat

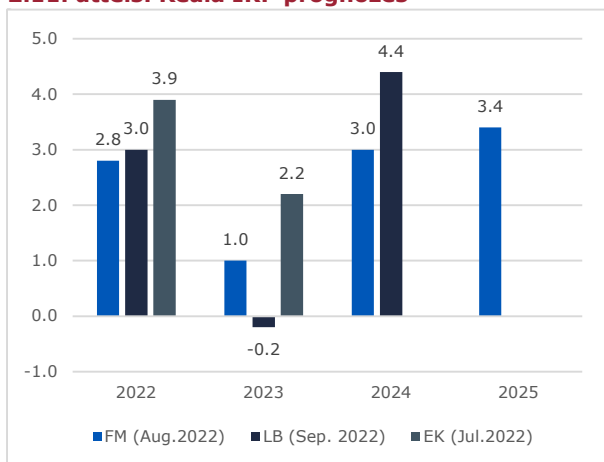
2.10. attēls. Ekonomikas konfidences rādītāji pa nozarēm

Avots: Eurostat

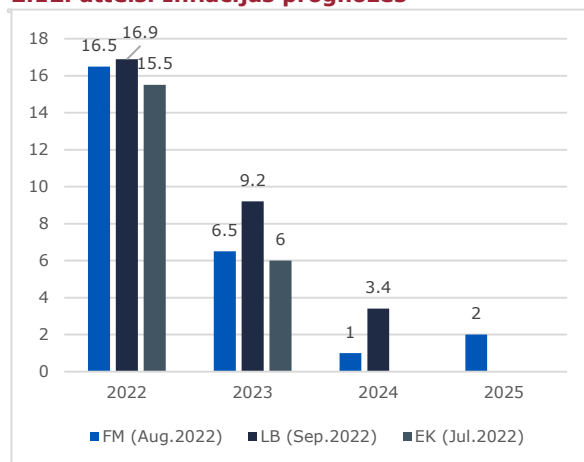
46. Tekošā gadā makroekonomiskās prognozes tika vairākas reizes pārskatītas un kopumā lielākais trieciens ekonomikas izaugsmei pārvirzīts uz 2023. gadu. Šādu situāciju noteica diezgan labi ekonomikas rādītāji 2022. gada pirmajā pusgadā, kas ļaus kompensēt gada otrajā pusē uzsākušās ekonomikas sabremzēšanās tendences.
47. Sagaidāms, ka 2022. gads noslēgsies vidēji ar 3% IKP pieaugumu. Jaunākās prognozes septembrī ir publicējusi Latvijas Banka un, salīdzinot ar jūniju, IKP 2022. gadam ir novērtēts par 0,1 % punktu optimistiskāk (3%), savukārt 2023. gadam prognoze no 2,4% izaugsmes pazemināta līdz -0,2% lejupslīdei. Savukārt 2024. gadam Latvijas Banka prognozē straujāku izaugsmi 4,4% apmērā. FM un EK savās prognozēs 2023.gadam ir optimistiskākas, paredzot lēnu izaugsmi nevis recesiju: FM (1% IKP) un EK (2,2% IKP). Skat 2.11. attēlu.
48. Inflācijas prognozes 2022. gadam pārsniedz 16% līmeni un katrā prognozēšanas ciklā tās tiek pārskatītas uz augšu. Septembra prognozēs Latvijas Banka palielināja inflācijas prognozi 2022. gadam, no jūnijā prognozētiem 14,8% uz 16,9%. Skat 2.12. attēlu.

2.11. attēls. Reālā IKP prognozes

Avots: FM²⁰, LB²¹, EK²²

2.12. attēls. Inflācijas prognozes

Avots: FM, LB, EK

49. Apskatot prognozes, pašreizējā strauji mainīgā makroekonomiskā vidē, ir jāņem vērā augstā nenoteiktība un komplicētu risku kopums saistībā ar kara notikumiem Ukrainā, Krievijas destruktīvo rīcību energoresursu tirgū, iekšpolitisko notikumu attīstību saistībā ar gaidāmajām 14. parlamenta vēlēšanām, kā arī augstās inflācijas radīto sociālo spiedi. Katrs no šiem riskiem var būtiski ietekmēt turpmāko makroekonomisko attīstību. FM ir izstrādājusi arī makroekonomiskās attīstības riska scenāriju, kurā prognozēta (-2,1%) ekonomikas lejupslīde 2023. gadā, lēna atkopšanās (+1,5%) 2024. gadā un (+3,4%) IKP pieaugums 2025. gadā. Budžeta bilances novirze no bāzes scenārija būtu (-0,3%) 2023. gadā un (-0,4%) 2024. gadā un 2025. gadā, turklāt visā periodā strauji samazinātos nodokļu ieņēmumi, it īpaši, PVN un akcīzes nodokļi.

²⁰ Tautsaimniecības un budžeta izpildes analīze | Finanšu ministrija (fm.gov.lv)

²¹ Prognozes | Latvijas Banka

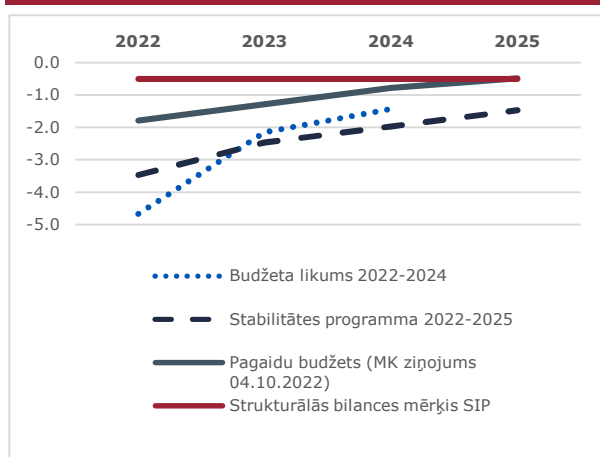
²² Economic forecast for Latvia (europa.eu)

3. Fiskālie skaitliskie nosacījumi

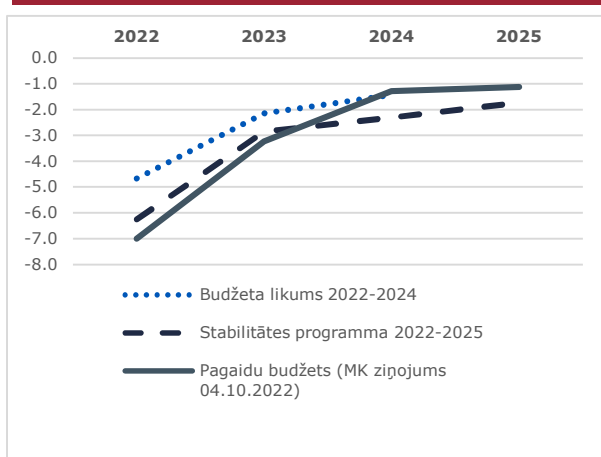
50. 2022. gads gan makroekonomiskā, gan fiskālā griezumā iezīmējās ar atšķirīgām un pat pretējām attīstības tendencēm pirmajā un otrajā pusgadā. Sagaidāms, ka gadu mija būs izaicinoša gan makroekonomiskās stabilitātes, gan fiskālās politikas izvēles aspektos. Tas izpaužas nepieciešamībā veikt mērķētu fiskālo atbalstu iedzīvotājiem un uzņēmumiem gan 2022.gadā, gan daļēji 2023. gadā.
51. VVB deficīta apjoms 2022. gadā prognozēts -7% apmērā no IKP, kas ir par 0,5 %punktiem zemāks rādītājs nekā prognozēts SP 2022.-2025. gadiem, kad tas bija plānots augstākais ES. Lai gan 2022. gadā ekonomika vēl darbojas tuvu tās potenciālam un papildus fiskālā stimulēšana būtu vērtējama kā procikliska, ir jāņem vērā, ka ekonomika saņem atkārtotu triecienu laikā, kad tā uzsāka jaunu izaugsmes ciklu pēc Covid-19 pandēmijas krīzes. VVB bilance, sākot ar 2023. gadu, pakāpeniski uzlabojas, plānots, ka atbilstoši definētajiem strukturālās bilances mērķiem 2023. gadā tā būs -3,7%, 2024. gadā -1,5% un 2025. gadā -1%.
52. Vidējā termiņā, pēc 2023. gada, plānotā fiskālā politika ir mērķēta uz piesardzīga un konservatīva fiskālā stāvokļa sasniegšanu, kas atspoguļojas gan strukturālās bilances, gan cikliski koriģētās bilances rādītājos.
53. Vidējā termiņā, no 2023. līdz 2025. gadam, budžeta plāna projektā pie nemainīgas politikas plānotā fiskālā politika ir atbilstoša ekonomikas ciklam. Prognozēts, ka 2023. un 2024. gadā izlaižu starpības būs negatīvas, attiecīgi (-1,1% un -0,5% no IKP), kas iezīmējas ar stimulējošu fiskālo nostāju un VVB deficītu -3,7% un -1,5% no IKP. Savukārt 2025. gadā izlaižu starpība varētu atgriezties pie pozitīviem rādītājiem, bet VVB deficīts uzlaboties līdz -1% no IKP.
54. Plānojot VVB strukturālo bilanci ir ievērota tās normalizācijas trajektorija par 0,5% ik gadu - 2023. un 2024. gadā., bet 2025.gadā ir plānots sasniegt mērķi -0,5% no IKP. Strukturālās bilances deficīts 2022. gadā plānots -1,8% no IKP, 2023. gadam -1,3%, 2024. gadam -0,8% un 2025. gadam -0,5%. Skat 3.1. attēlu.
55. Cikliski koriģētās budžeta bilances²³ rādītāji ir nestabili vidējā termiņā un liecina par novirzīšanos no neitrālas fiskālās politikas stimulēšanas virzienā 2022. gadā, bet sākot ar 2023. gadu pakāpeniski virzoties uz stingrāku fiskālo politiku, it īpaši, sākot ar 2024. gadu. Cikliski koriģētās bilances deficīts 2022. gadā plānots -7% no IKP, 2023. gadam -3,2%, 2024. gadam -1,3% un 2025. gadam -1,1%. Skat 3.2. attēlu.

²³ Cikliski koriģētā bilance = Faktiskā budžeta bilance - Budžeta bilances cikliskā komponente

3.1. attēls. VVB Strukturālā bilance

3.2. attēls. Cikliski koriģētā VVB bilance

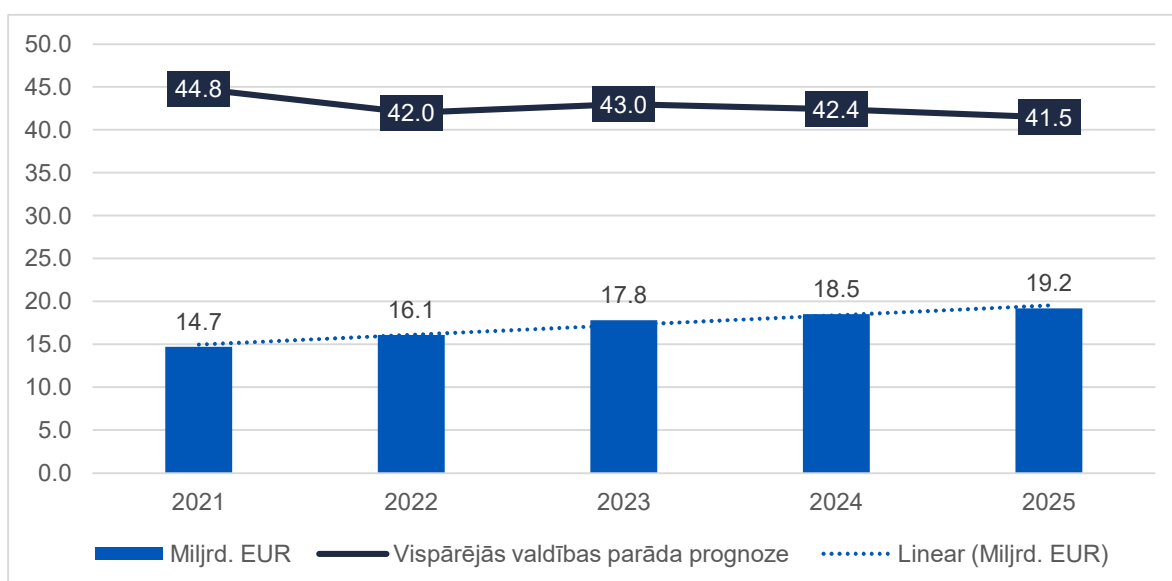

Avots: FM

Avots FM un Padomes aprēķini

56. Saskaņā ar Valsts kases izveidotām VV parāda prognozēm, Fiskālās disciplīnas likumā noteiktais parāda nosacījums (60% no IKP) vidējā termiņā tiek ievērots. Vispārējās valdības parāda prognoze liecina, ka 2022. gadā parāda apmērs varētu sasniegt 42% no IKP jeb 16,1 mljrd. eiro. Prognozēts, ka 2023. gadā parāds % pret IKP sasniegs maksimumu 43% un, tad pakāpeniski samazināsies līdz 41,5% 2025. gadā. Tomēr nominālā izteiksmē parāds ik gadu turpinās pieaugt par vidēji 1 mljrd. eiro, 2025. gadā sasniedzot 19,2 mljrd. eiro. Tādējādi, kopš pandēmijas sākuma 2020. gadā, kad parāds sāka strauji pieaugt, prognozēts, ka līdz 2025. gadam tas pieaugs par ap 6,4 mljrd. eiro. Skat 3.3. attēlu.

3.3. attēls Vispārējās valdības parāda attīstības prognozes

Avots: Valsts kase

57. Lai gan Latvija vēl joprojām saglabā augstu kredītreitingu (Moody's A3, S&P Global A+, Fitch A-, R&I A) un stabilu nākotnes vērtējumu, ir jāņem vērā, ka turpmākos gados parāda apkalpošanas izmaksas neizbēgami pieaugs sakarā ar ciešāku ECB monetāro politiku. Turklāt, prognoze izstrādāta ņemot vērā pagaidu budžetā plānoto budžeta sabalansēšanas trajektoriju vidējā termiņā, tādēļ novirzīšanās no šiem mērķiem padarīs parāda pieaugumu vēl būtiskāku.